

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

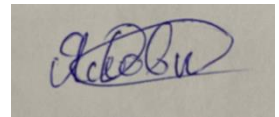
Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«Фінанси»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	07 «Управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Оподаткування банків в умовах воєнного стану»
здобувача Яловничої Єлизавети Олександрівни

Науковий керівник: д.е.н., проф. Тимченко О.М.

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Буряченко А. Є.
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВ	6
1.1. Банк як суб'єкт оподаткування	6
1.2. Нормативно-правове регламентування оподаткування банків.....	15
1.3. Висвітлення проблематики оподаткування банків у наукових джерелах	23
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ ОЩАДБАНКУ).....	32
2.1. Загальна характеристика АТ «Ощадбанк» як платника податку	32
2.2. Оподаткування прибутку АТ «Ощадбанк» та його вплив на результати діяльності	37
2.3. Пільги в оподаткуванні банків та їх роль у регулюванні банківської діяльності	45
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВ У ВОЄННИЙ ЧАС	57
3.1. Проблеми, пов'язані з оподаткуванням банків під час воєнного стану.....	57
3.2. Перспективи розвитку податкового законодавства щодо банківської сфери	62
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72

ВСТУП

Актуальність. На сьогодні економічна політика України спрямована на вирішення соціальних, політичних та економічних проблем, підвищення добробуту громадян, стимулювання економічного зростання та зміцнення політичної стабільності. Ключовою умовою успішного досягнення цих цілей є стабільне функціонування банківської системи, яка відіграє важливу роль у наповненні державного бюджету, оскільки банки належать до найбільших платників податків. Зниження рівня економічного добробуту населення негативно впливає на прибутковість банківських установ, що призводить до скорочення податкових надходжень. У зв'язку з цим дослідження особливостей оподаткування банківської діяльності є надзвичайно важливим і актуальним.

Банківська система займає одне з центральних місць в економіці держави, будучи ключовим елементом підтримки фінансової стійкості та економічного розвитку. У умовах воєнного стану в Україні роль банків стає ще більш важливою, оскільки вони забезпечують фінансування витрат, пов'язаних з обороною держави, а також підтримують економічну активність. Оподаткування банків залишається важливим чинником, що виявляє вплив не лише на фінансову стійкість банків, а й на загальний стан економіки.

Аналіз останніх досліджень. В економічній літературі питання оподаткування банківської діяльності досліджуються досить вузьким колом фахівців. Зокрема, серед вчених, які працюють у цій сфері, можна виділити О. Василюку, А. Гальчинського, Т. Паєнтко, К. Проктора, І. Сало, С. Лобозінську, А. Убуконзо та інших. Враховуючи недостатню увагу до оподаткування банків як окремого сегмента економіки, важливо провести комплексне дослідження системи оподаткування, вивчити міжнародний досвід у цій сфері та детально проаналізувати специфіку оподаткування банківської діяльності в Україні задля забезпечення економічної стабільності.

Метою кваліфікаційної роботи є виявлення проблем в оподаткуванні банків та розробка практичних рекомендацій щодо їх усунення. Для досягнення цієї мети були визначені такі завдання:

- виявити особливості банків як суб'єктів оподаткування; вивчити податкове законодавство в галузі оподаткування банків;
- систематизувати доробок вчених з дослідження проблематики оподаткування банків та з критичних позицій оцінити їх погляди на вирішення виявлених проблем;
- дослідити показники діяльності АТ «Ощадбанк»
- здійснити аналіз оподаткування вітчизняних банків, зокрема податку на прибуток АТ «Ощадбанк»;
- оцінити вплив пільг в оподаткуванні на діяльність АТ «Ощадбанк»;
- узагальнити проблеми оподаткування банків в Україні під час воєнного стану;
- визначити ключові напрямки вдосконалення податкової політики щодо банківських установ в Україні.

Об'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі є оподаткування банківської діяльності.

Предмет дослідження охоплює теоретичні засади та практичні рекомендації щодо вдосконалення оподаткування банків у сучасних умовах.

Для проведення дослідження застосовано такі методи: аналітичний, порівняльний, узагальнюючий, статистичний, економетричний, таблично-графічний та інші.

Джерелами інформації стали законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні дані, надані Національним банком України, наукові праці українських і зарубіжних дослідників у сфері оподаткування банків, Інтернет-ресурси, а також фінансова звітність АТ «Ощадбанк».

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів дослідження в галузі податкової реформи та контролю за банківською діяльністю в умовах нестабільності є критично важливими для забезпечення

фінансової стабільності в країні. Це дослідження висвітлює можливості зниження податкового навантаження на банки, що є суттєвим для підвищення ефективності банківських установ і їхньої здатності витримувати економічні потрясіння. Отримані результати можуть бути використані для формування нової податкової політики для банків, що сприятиме стабільному та прогнозованому розвитку, а також підвищенню економічної стабільності України на міжнародній арені. Додатково, запропоновані ініціативи можуть допомогти зміцнити довіру інвесторів до Національного банку. Податкова реформа створить сприятливі умови для розвитку банківських послуг і підвищить конкурентоспроможність українських банків на світовій арені.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти та законодавство України, наукові розробки економістів і дослідників, матеріали міжнародних науково-практичних конференцій, річні звіти Міністерства фінансів України, Національного банку України, Державної податкової служби України, статистичні дані та звіти, а також інформацію з Інтернет-ресурсів і результати відповідних досліджень.

Апробація матеріалів кваліфікаційної магістерської роботи. Матеріали магістерської роботи були представлені на Міжнародній науково-практичній конференції « Сучасні питання економіки та фінансів: глобальні виклики та тренди», що відбулися 7 листопада 2024 року. Тези, опубліковані на тему «Особливості оподаткування банківської діяльності в Україні».

Структура роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 76 сторінки, 11 таблиць, 6 рисунків, список джерел з 43 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВ

1.1. Банк як суб'єкт оподаткування

Більшість теорій про існування та розвиток банків у зовнішньому середовищі розглядають банківську систему як відкриту, що постійно взаємодіє з особливостями зовнішнього середовища. Це включає інші банки, галузі, організації, місцеві установи тощо, що дозволяє їй зберігати стабільність у мінливих умовах. Важливо зазначити, що на сьогоднішній день немає єдиної інтегрованої теоретичної основи, яка б охоплювала всі фактори – економічні, технологічні, соціальні та політичні – що впливають на банк і його взаємодію з партнерами, конкурентами та клієнтами.

Розвиток ринкової економіки тісно пов'язаний з ефективним функціонуванням банківської системи. Процеси євроінтеграції та глобалізації суттєво впливають на роль банків, що потребує розробки нових концептуальних інструментів та категорій для їх аналізу. Наукове співтовариство досі не має однозначного розуміння банківської діяльності. Існують різні підходи до її вивчення: від аналізу причинно-наслідкових зв'язків до дослідження матеріальної бази та правового регулювання. Крім того, деякі вчені зосереджуються на конкретних діях, що здійснюються в процесі банківської роботи.

Різноманітність підходів до визначення банківської діяльності підкреслює необхідність подальших досліджень в цій галузі. Необхідно звернути особливу увагу на уточнення визначення поняття "діяльності" банку. З правової перспективи, діяльність банку можна трактувати як сукупність юридичних актів. В економічній літературі ефективність банківської діяльності пов'язують з економічною діяльністю банків, яка відіграє важливу роль у формуванні та стабілізації грошових потоків. Крім того, банки можуть суттєво впливати на економічну систему в цілому, як позитивно, так і негативно.

Банківські операції, згідно з Банківською енциклопедією, слід розглядати як сукупність юридичних дій, що здійснюються відповідно до встановлених законом та договірних норм. Деякі автори вважають за необхідне визначити межі банківської діяльності, виходячи з того, які саме суспільні відносини повинні регулюватися виключно банківським правом [3].

Пропонується розглядати банківську діяльність у контексті структури банківської системи. Оскільки банківська система включає різні елементи, важливо забезпечити їх узгоджену взаємодію. Таким чином, банківську діяльність можна визначити як сукупність юридичних дій, які здійснюються учасниками цієї системи у межах встановлених правил.

Банківська діяльність може бути охарактеризована як:

- Вид господарської діяльності, що реалізується спеціалізованими установами (банками), які отримують ліцензію від НБУ і здійснюють банківські операції та надають послуги, сприяючи розвитку банківської системи та реалізації національної грошово-кредитної політики. Ця діяльність унікальна тим, що не завжди інтегрується з іншими секторами економіки.
- Організована, ліцензована господарська діяльність, яка виконується банками через банківські операції та надання послуг для отримання прибутку, функціонування банківської системи та підтримки національної грошово-кредитної політики.
- Комплекс операцій і послуг, що надаються банками з ліцензією НБУ, спрямованих на функціонування банківської системи та реалізацію грошово-кредитної політики держави.
- Банківські операції, виконувані спільно з кредитними установами для отримання відсотків, за встановленими законодавством правилами, з виключенням операцій центрального банку, оскільки він не має на меті отримання прибутку.
- Взаємозв'язки, що прогнозують і визначають фінансово-економічну ефективність держави.

- Підприємницька діяльність, що включає банківські та комерційні операції. Це може включати ліцензовану банківську діяльність, що базується на дозволі НБУ на фінансові послуги, та неліцензійну діяльність, що охоплює надання платіжних послуг без банківських операцій.
- Сукупність основної та додаткової діяльності банку, спрямованої на отримання прибутку, що регулюється правовими нормами у сфері валют, цінних паперів та інших фінансових інструментів.
- Комерційна діяльність, що здійснюється на власний ризик банку з метою отримання прибутку, відображає роль банків як самостійних суб'єктів господарювання.

У сучасному світі банки виконують важливу роль у ринковій економіці, взаємодіючи з усіма її сферами. Як інститути, що акумулюють і розподіляють капітал, вони мають значний вплив на розвиток організацій, галузей та економіки в цілому. Термін «банк» (від італ. «banco» — стіл, контора) є основним поняттям у сфері державних та приватних фінансів. Банк — це фінансово-кредитна установа, що зберігає гроші та інвестиції, надає кредити й забезпечує фінансові операції. Головним завданням банків є акумуляція короткострокових вільних коштів підприємств, організацій, фінансових установ і громадян, надання кредитів клієнтам та забезпечення грошових операцій.

Як і інші установи, банк є самостійним суб'єктом господарської діяльності, має юридичний статус, виробляє та реалізує товари, надає послуги і здійснює діяльність на основі комерційних угод. Основна мета банку не відрізняється від мети інших підприємств — це задоволення потреб людей у продуктах та послугах, а також реалізація інтересів колективу та засновників через отримання прибутку.

Як бізнес-структура, банк створює цінні продукти. Основним продуктом банку є механізм платежів, що інтегрується в продукт через процес кредитування. Банк також пропонує широкий спектр послуг, таких як платежі, зберігання коштів, трастові послуги, гарантії, консультації тощо. Розвиток банківського

сектора є надзвичайно важливим, оскільки банки щодня управляють фінансами мільйонів підприємств і людей [13].

З огляду на міжнародні виклики, швидкий розвиток попиту серед населення та соціально-економічні тенденції, постає потреба в оновленні системи фінансового контролю в банківському секторі. Реалізація податкових пільг може бути ускладнена через різні фактори, тому важливо детально аналізувати банківське законодавство та шукати шляхи вдосконалення оподаткування фінансових результатів банківської діяльності.

Банківські послуги включають такі операції, як:

- розміщення коштів на депозитах та поточних рахунках клієнтів;
- Залучення вкладів та депозитів від безлічі фізичних і юридичних осіб;
- Відкриття та обслуговування поточних рахунків клієнтів, включаючи рахунки в інших банках.

Окрім надання фінансових послуг, банк також має право здійснювати такі види діяльності:

- інвестиційні операції;
- пред'явлення власних претензій;
- зберігання матеріальних цінностей та надання персональних сейфів для оренди;
- управління грошовими коштами та транспортування валюти;
- ведення реєстрів власників іменних цінних паперів (окрім власних акцій);
- надання консультаційних та інформаційних послуг у сфері банківських і фінансових операцій.

Банки як суб'єкти підприємницької діяльності діють на таких засадах:

1. Фінансовий облік: прибуток банку повинен покривати всі операційні витрати. Державні субсидії не передбачені, а основною метою діяльності є отримання прибутку із врахуванням прийнятних ризиків. Основне джерело доходу банків — це процентний дохід.

2. Автономія: банки мають право самостійно встановлювати ціни на свої продукти в межах чинного законодавства.
3. Самоуправління: банки самостійно розробляють стратегії та тактику розвитку своєї діяльності.
4. Фінансове посередництво: банки, як фінансові посередники, працюють за принципом "купи дешево — продай дорого".
5. Максимізація використання ресурсів: усі активи банку повинні приносити прибуток. Будь-які невикористані ресурси знижують ефективність діяльності, тому важливо, щоб частка кредитів перевищувала обсяг депозитів.
6. Орієнтація на клієнта: основний принцип діяльності банку — забезпечення інтересів клієнтів.

Це означає, що банк несе повну відповідальність за забезпечення інтересів клієнта, що сприяє успішності його операцій. На перший погляд, цей принцип може здаватися несумісним із принципом отримання прибутку банком. Однак на практиці між ними немає суперечності: діяльність повинна здійснюватися на основі взаємовигідних відносин, де інтереси клієнта є пріоритетними, а вже потім — інтереси банку. Важливо зазначити, що для банку користь для клієнта — це не кінцева мета, а радше платформа для досягнення власної вигоди. Забезпечуючи вигоду для клієнта, банк реалізує свій прибуток.

Щодо правового статусу банків, слід зазначити, що він регулюється як загальними, так і спеціальними законами України. Банки є юридичними особами, тому на них поширюються норми права, які регулюють правовий статус юридичних осіб [8].

В українській економіці банки виступають не лише як платники податків, але й як посередники між платниками податків і державою. У багатьох європейських країнах, на відміну від України, існують спеціальні правила, що передбачають оподаткування банків. В українській правовій системі банківське право виділено в окрему галузь, проте спеціального оподаткування банківської системи не існує. Основні податки, які сплачують банки, включають податок на прибуток підприємств, податок з доходів фізичних осіб, внески до соціальних

фондів, податок на нерухоме майно (за винятком земельних ділянок), а також податок (збір) на певні площі. Для української банківської системи важливо вдосконалювати оподаткування з двох причин: по-перше, недостатня наукова обґрунтованість системи податкового регулювання діяльності банків; по-друге, зростаюча роль комерційних банків у ринкових реформах і економічному зростанні.

Важливо зазначити, що монетарна політика в банківському секторі країни реалізується не Центральним банком, а Державною податковою службою, що вимагає координації між монетарною та фіскальною політиками. Українське законодавство в сфері оподаткування банків є недосконалим, тому під час податкових реформ необхідно враховувати складну економічну ситуацію в країні та розробляти оптимальну податкову політику для банківського сектора. Реформи в регулюванні сприятимуть зміцненню фінансової стабільності банків, забезпеченню рівного податкового навантаження для банків та інших установ, підвищенню бюджетних доходів та створенню умов для прибуткової діяльності банків.

Діюча податкова система в Україні ґрунтується на Законі України «Про податкову систему» та його змінах і доповненнях, а також на інших законодавчих актах, прийнятих на його основі. Вона базується на принципах стабільності, прозорості та соціальної справедливості у сфері оподаткування, зборів і внесків.

Податки — це обов'язкові платежі, що стягуються з фізичних і юридичних осіб для фінансування державного та місцевих бюджетів, а також інших бюджетних фондів. В Україні до основних видів податків належать податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, податок на володіння автомобілем, податок на рекламу, акцизний податок тощо.

Оплата, яку здійснюють юридичні та фізичні особи за отримані послуги або за продукцію, що має високу рентабельність і монопольне становище, називається платою. До комісій відносяться акцизи, ринкові збори, іпотечні збори, курортні збори тощо.

Внески до Державного фонду складають суми, сплачувані юридичними та фізичними особами, які беруть участь у формуванні цього фонду. Внески направляються до Пенсійного фонду, Фонду сприяння зайнятості населення, Фонду ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, Фонду соціального захисту населення, а також для будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг, і до Фонду розвитку державного будівництва.

Контроль за дотриманням податкового законодавства між державою та населенням здійснює Державна податкова служба під керівництвом Ради Міністрів України. В її структуру входять Центральна податкова адміністрація та регіональні податкові органи на місцевому, обласному, міському та окружному рівнях. Головною метою Державної аудиторської служби є забезпечення дотримання податкових норм, ведення повного обліку усіх платників податків і контроль за своєчасною сплатою податків до бюджету.

У формуванні інформації про податки та їх сплату важливу роль відіграє бухгалтерський облік. Облік податків, зборів та внесків банку ведеться на рахунках № 3620 «Зобов'язання за податками та обов'язковими платежами» та № 3619 «Інші зобов'язання від господарської діяльності банку» [12].

Банківська установа є специфічним суб'єктом господарювання, що діє у фінансовому секторі економіки та підпадає під регулювання Податкового кодексу України й законодавства про банки та банківську діяльність. З точки зору оподаткування, банк виконує функцію не лише платника податків, а й податкового агента, що обумовлює багаторівневу структуру його податкових зобов'язань.

Специфіка податків, які сплачує банк

1. Податок на прибуток банку.

Унікальність формування оподаткованого прибутку банку полягає у відмінностях його фінансового результату від підприємств інших галузей.

Основними джерелами доходів банку є:

- процентні доходи (від кредитів, депозитів);
- комісійні доходи;

- торговельні доходи (операції з цінними паперами, валютою).

До витрат, що зменшують оподатковуваний прибуток, входять:

- формування резервів під кредитні ризики;
- процентні витрати;
- адміністративні витрати.

2. Податок на додану вартість (ПДВ).

Банки звільнені від сплати ПДВ на операції, пов'язані з наданням фінансових послуг (кредитування, випуск платіжних карток, відкриття рахунків). Однак, операції, не пов'язані з фінансовими послугами, підлягають оподаткуванню.

3. Єдиний соціальний внесок (ЄСВ).

Як роботодавці, банки сплачують ЄСВ із заробітної плати своїх працівників.

4. Військовий збір і ПДФО.

Банк виконує функцію податкового агента, утримуючи ці податки із доходів працівників і клієнтів за певними операціями.

5. Інші податки:

- екологічний податок (за використання ресурсів);
- місцеві податки (наприклад, плата за землю).

Для визначення об'єктів оподаткування банк здійснює аналітичний облік доходів та витрат із виділенням основних операційних і неопераційних складових. Наприклад, резерви під кредитні ризики формуються відповідно до нормативів НБУ, що впливає на фінансовий результат і, як наслідок, на оподатковуваний прибуток.

Окремо враховуються доходи, які не підлягають оподаткуванню (наприклад, деякі види інвестиційних доходів), та операції, які підпадають під ПДВ чи інші специфічні податки.

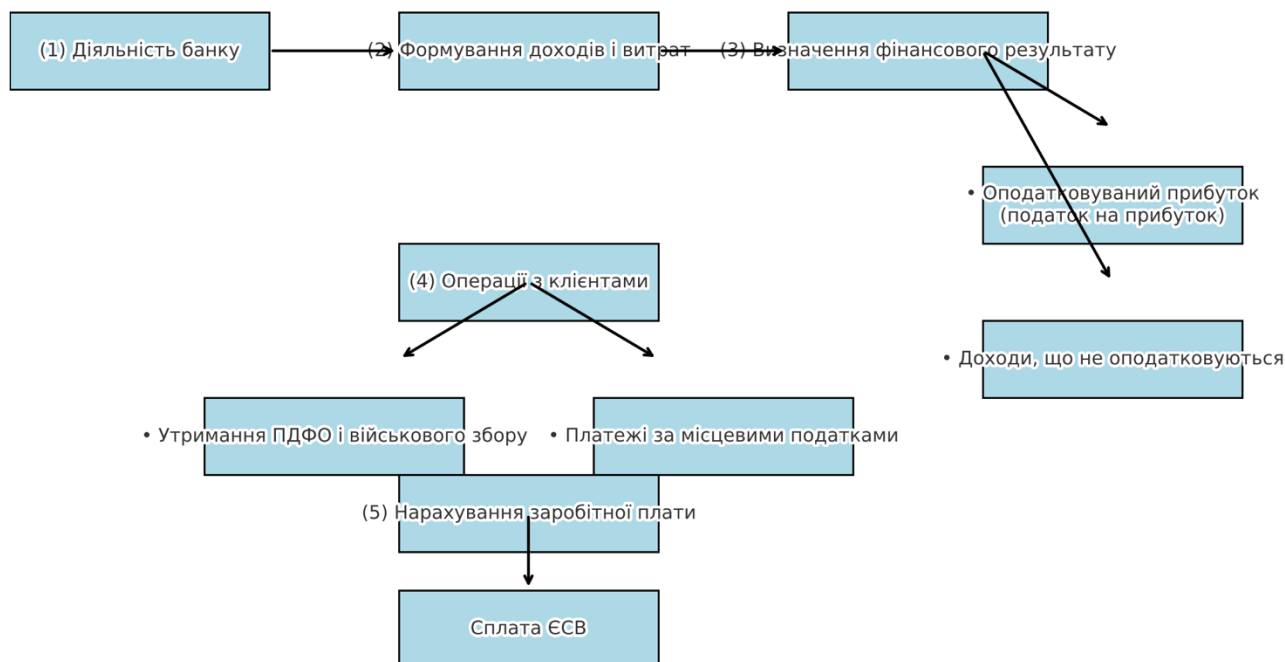

Рисунок 1.1 – Структурно-логічна схема оподаткування банку

Джерело: розроблено автором на основі [10]

Специфіка оподаткування банків полягає в багатовекторності зобов'язань, залежності від регуляторних вимог і різноманітності джерел доходів. Для ефективного управління податковим навантаженням банк повинен вести прозорий та деталізований облік доходів і витрат, враховуючи зміни в податковому та фінансовому законодавстві.

На рахунку № 3619 «Інші зобов'язання від господарської діяльності банку» відкриті субрахунки для обліку необов'язкових, добровільних відрахувань до різних фондів:

1. Розрахунки з соціального страхування;
2. Розрахунки зі страхування майна;
3. Розрахунки з особистого страхування;
4. Розрахунки з фондами охорони працездатності;
5. Інші необов'язкові місцеві податки, збори та внески.

У «Даних аналітичного статистичного обліку» продовжується ведення аналітичного обліку податків, витрат і внесків до державного бюджету. Основні функції бухгалтерського обліку включають:

1. Коригування та визначення бази оподаткування, а також розрахунок очікуваного платежу. При визначенні бази оподаткування важливо ознайомитись із системою обчислення податку, зокрема визначити оподатковуваний і неоподатковуваний дохід. Сума платежу обчислюється на основі податку, ставки податку та наданих відсотків.

2. Регулярне перерахування запланованих компенсацій на рахунки державного та місцевих бюджетів, фонди та спеціальні рахунки в межах планового періоду. Важливо уникати затримок у переказах, оскільки за кожен день прострочення нараховується фінансова пеня.

3. Дотримання термінів подання звітності до державної податкової інспекції та представництва державних коштів на місцях. Часто офіційно зареєстровані компанії не подають звітність або роблять це із затримками, що є порушенням їх законних обов'язків.

Отже, кожна з зазначених функцій бухгалтерського обліку є важливою, і контроль за їх дотриманням покладається на головного бухгалтера з податкового обліку.

1.2. Нормативно-правове регламентування оподаткування банків

Відомо, що кожна компанія, незалежно від того, чи займається вона нерухомістю, консалтингом або інвестиціями, повинна офіційно вести свою діяльність і дотримуватись структури, яка чітко відповідає чинному національному законодавству, зберігаючи всі необхідні документи. Довіра громадян України до банківських послуг має бути надійно забезпечена державою. Закон регулює не лише правовідносини між банком і клієнтом, визначаючи їхні права та обов'язки, але й встановлює особливості здійснення депозитних операцій суб'єктами господарювання. Завдяки цим нормам клієнти почуваються впевненіше, передаючи свої кошти банку.

Правове середовище в цій сфері постійно змінюється, що підкреслює актуальність обраної теми для дослідження. Одним із головних завдань української банківської системи є створення всеосяжної нормативно-правової бази для регулювання якості банківських послуг та впровадження міжнародних стандартів обслуговування в комерційному банкінгу. Основною стратегією виконання цього завдання, визначеного Стратегією, є розвиток правової та екологічної бази, яка регулює всі аспекти банківського сектору і відповідає європейським та міжнародним нормам.

Банки щодня працюють з розгалуженими та динамічними інформаційними системами. У процесі ефективної діяльності в межах правової системи фінансові установи зобов'язані володіти, підтримувати та регулярно оновлювати значні обсяги даних. Це середовище часто зазнає швидких змін, але іноді може залишатися стабільним протягом тривалого часу. Тому важливо сприяти ефективному управлінню інформацією через ретельне формулювання діючих правових норм, їх особливостей та цілей використання. Розвиток будь-якого бізнесу тісно пов'язаний із наявністю чітких і узгоджених правил між усіма сторонами. Основу правового регулювання банківських послуг становлять конституція та статут країни.

Банківські установи та комерційні банки також виступають суб'єктами господарювання, тому підлягають тим самим регуляторним вимогам, що й підприємства інших секторів. Відповідно, існує перелік основних нормативних актів, які регулюють ведення бізнесу в Україні (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність банків

Назва нормативно-правового акту	Зміст нормативно-правового акту
Закон України "Про банки і банківську діяльність"	Визначає правові засади створення, діяльності, реорганізації та ліквідації банків, їхні права та обов'язки, відносини з іншими суб'єктами господарювання та державою.
Цивільний кодекс	Регулює загальні цивільно-правові відносини,

України	включаючи договори, що укладаються банками.
Господарський кодекс України	Регулює господарські відносини, зокрема, діяльність банків як суб'єктів господарювання.
Податковий кодекс України	Визначає систему оподаткування банківської діяльності, порядок обчислення, утримання та сплати податків і зборів.
Закон України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб"	Регулює систему гарантування вкладів фізичних осіб у банках.
Нормативно-правові акти Національного банку України	Видаються Національним банком України та деталізують вимоги законодавства до діяльності банків, встановлюють правила здійснення банківських операцій, вимоги до резервів, капіталу тощо.

Джерело: розроблено автором на основі [7]

Усі вищезгадані документи регулюють ведення господарської діяльності в Україні загалом. Що стосується банків, основним законом, який визначає їхню діяльність, є Закон України «Про банки і банківську діяльність» [2]. Закон № 2121-III від 27 квітня 2024 року регулює функціонування українських банків, зокрема встановлює основні принципи, правові засади їх діяльності та взаємодії з клієнтами. Розглянемо ключові положення:

- Статті 1-14 закріплюють загальні принципи: законодавче регулювання, засади банківської діяльності та функції Державного банку України як регулятора.
- Статті 15-30 визначають процедуру отримання та відкликання банківської ліцензії, а також вимоги до статутного капіталу.
- Статті 30-36 регулюють нормативи капіталу банку, формування резервів, а також порядок реорганізації та ліквідації банків.
- Статті 37-46 описують структуру управління банком, включаючи функції загальних зборів учасників, ради банку та ради директорів.

- Статті 47-54 перелічують дозволені банківські операції, такі як кредитування, розрахункові операції, обмеження на участь у юридичних особах та зобов'язання з реклами.
- Статті 55-59 визначають права та обов'язки банків щодо клієнтів, включаючи гарантії збереження коштів громадян і виконання банком своїх зобов'язань.

Закон також містить численні положення про депозити, включаючи процес залучення коштів від юридичних і фізичних осіб, вимоги до реєстрації договорів про внесення вкладів, види заощаджень, гарантії, процентні ставки тощо. Проте цей закон не є єдиним нормативно-правовим актом, яким керуються банки під час здійснення депозитних операцій та діяльності загалом, адже існує низка спеціальних документів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Законодавчі та нормативні документи, що регулюють проведення депозитних операцій у комерційних банках

Назва нормативно-правового акту	Зміст нормативно-правового акту
Закон України "Про банки і банківську діяльність"	Визначає загальні засади банківської діяльності, включаючи порядок залучення коштів на депозити, права та обов'язки банків і вкладників, умови повернення вкладів.
Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами	Це ключовий нормативний документ, який детально регламентує порядок залучення банками коштів на депозити, умови їх розміщення, нарахування процентів, дострокового розірвання договорів тощо.
Цивільний кодекс України	Регулює загальні цивільно-правові відносини, включаючи договір банківського вкладу, який є основою для депозитних операцій.
Господарський кодекс України	Регулює господарські відносини, пов'язані з банківською діяльністю, зокрема,

	відповідальність банків за невиконання умов договорів.
Податковий кодекс України	Визначає порядок оподаткування доходів, отриманих від депозитних вкладів, як для банків, так і для вкладників.
Нормативно-правові акти Національного банку України	Видаються Національним банком України та деталізують вимоги законодавства до здійснення депозитних операцій, встановлюють обмеження, ліцензійні умови тощо.
Закон України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб"	Регулює систему гарантування вкладів фізичних осіб у банках, встановлює розмір гарантованого відшкодування у разі банкрутства банку.

Джерело: розроблено автором на основі [9]

Згідно з вищезгаданими правовими актами, всі банківські установи мають право розробляти власні типові договори для прийому вкладів і самостійно встановлювати процентні ставки. Перед підписанням договору банк зобов'язаний надати клієнтам точну та достовірну інформацію щодо умов вкладу. Клієнти мають бути повністю поінформовані про тривалість договору (якщо така є), умови та ризики його розірвання, деталі депозиту, процентну ставку та порядок нарахування процентів, можливість повернення інвестицій, а також права та обов'язки сторін і умови системи гарантування вкладів. Якщо клієнтів влаштовують умови, всі ці положення, включаючи суму депозиту, повинні бути письмово зафіксовані в договорі та підписані всіма сторонами. У разі внесення вкладу у фінансову установу на договорі має бути печатка банку, а для операцій з юридичними особами — печатки обох сторін.

Один примірник залишається в банку, інший передається клієнту. Після підписання договору банк не має права в односторонньому порядку змінювати процентну ставку або інші умови, зазначені в документі.

Держава приділяє велику увагу діяльності банків. Комерційні банки повинні суворо дотримуватись усіх чинних норм як українського, так і міжнародного законодавства. У разі порушення правил здійснення депозитної діяльності застосовуються штрафні санкції (таблиця 1.3), а також можливі репутаційні втрати.

Таблиця 1.3 – Санкції за недотримання банками вимог чинного законодавства України.

Вид покарання	Види і зміст покарання
Фінансові санкції	Штрафи, пеня, обмеження на здійснення певних операцій, конфіскація незаконно отриманих доходів.
Адміністративна відповідальність	Накладення штрафів на юридичну особу та/або посадових осіб банку, призупинення дії ліцензії на окремі види банківських операцій.
Кримінальна відповідальність	Кримінальне переслідування посадових осіб банку за вчинення злочинів, пов'язаних з порушенням банківського законодавства (наприклад, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, розтрата, шахрайство).
Позбавлення ліцензії	У найсерйозніших випадках Національний банк України може прийняти рішення про позбавлення банку банківської ліцензії, що означає припинення його діяльності.
Репутаційні втрати	Публікація інформації про порушення банком законодавства може завдати значної шкоди репутації банку, що призведе до втрати довіри клієнтів та інвесторів.

Джерело: розроблено автором на основі [11]

Як видно з таблиці, основним регулятором і органом, що накладає санкції на банківські установи, є Національний банк України. Усі ці заходи спрямовані на забезпечення дотримання банками законодавчих вимог і захист прав вкладників, що зміцнює довіру населення до банківської системи. Найсуворішою санкцією є відкликання банківської ліцензії. Відповідно до Регламенту банківської акредитації [8], акредитація — це процес отримання фінансовими установами

дозволу на ведення банківської діяльності від відповідного регулятора. Хоча кожна держава може мати свої особливості цього процесу, загальні кроки та вимоги зазвичай є подібними.

Система ліцензування відіграє важливу роль, оскільки вона приносить користь усім сторонам. Для споживачів фінансових послуг акредитація гарантує безпеку, для банків вона встановлює вимоги до капіталу та захист від банкрутства, а також сприяє залученню інвесторів. Зрештою, вона підвищує довіру обох сторін до банківської системи.

Останні зміни в податковому законодавстві України значно вплинули на регулювання оподаткування банківського сектору. Зокрема, з 2024 року було запроваджено підвищену ставку податку на прибуток для банків, яка становить 50% за результатами звітного періоду 2024 року. Ця норма закріплена у п. 70 підрозділу 4 розділу XX Податкового кодексу України (ПКУ) і спрямована на збільшення бюджетних надходжень під час воєнного стану.

З 2025 року ставка податку на прибуток для банків залишається на рівні 50%, тоді як для інших фінансових установ (крім страхових компаній) вона становить 25%. Таке диференційоване оподаткування створює додатковий фінансовий тиск на банки, але водночас забезпечує значний внесок у державний бюджет. За прогнозами, ці заходи мають принести до бюджету близько 31 млрд грн.

Банки повинні враховувати нову ставку при розрахунку податкових зобов'язань за 2024 рік. При цьому збитки минулих років, відповідно до змін у ПКУ, не можуть бути враховані для зменшення об'єкта оподаткування до 2025 року. Це обмеження має значний вплив на фінансову звітність банків, особливо тих, які зазнали втрат у попередніх періодах.

Декларація за 2024 рік має включати уточнені показники з урахуванням підвищеної ставки. У разі необхідності банки можуть подавати уточнюючі декларації без застосування штрафних санкцій. Крім того, виплата дивідендів також підлягає оподаткуванню за ставкою 50%, що вимагає додаткового контролю з боку фінансових установ.

Запровадження ставки у 50% викликало критику з боку Міжнародного валютного фонду (МВФ), який вважає таке рішення короткостроковим і ризикованим. На думку експертів МВФ, повторне застосування надзвичайних податків може підірвати довіру до податкової політики держави та спонукати банки до перегляду своєї стратегії управління прибутками. НБУ також висловив занепокоєння щодо можливого впливу таких змін на капіталізацію банків і стабільність фінансової системи.

У перспективі необхідно створювати довгострокові механізми оподаткування, які будуть ефективними та передбачуваними для банківського сектору. Це сприятиме не лише наповненню бюджету, але й підтримці стабільності фінансової системи України.

Для отримання акредитації керівництво банку повинно підготувати всі необхідні документи, зокрема статут, бізнес-план, інформацію про основних засновників тощо, а також підтвердити, що банк відповідає всім вимогам НБУ для створення банківської установи. Після цього подається заявка разом із встановленою платою за її розгляд. Під час розгляду заявки регулятор оцінює репутацію та фінансову стійкість засновників, а також аналізує наданий пакет документів, включаючи бізнес-план і корпоративну стратегію. Якщо всі вимоги виконані належним чином, регулятор надає дозвіл, і банк може розпочати діяльність на узгоджених умовах.

Оскільки процес отримання акредитації є складним, відкликання (втрата) банківської ліцензії є серйозною процедурою, ініційованою регулятором, коли банк не виконує вимоги законодавства або стає неплатоспроможним. На жаль, ця система є чітко структурованою і має визначену послідовність дій, яка включає:

1. Виявлення проблем у системі перевірки та моніторингу банківських операцій;
2. Надання попередження про усунення виявлених порушень у встановлений термін;
3. Призначення тимчасової адміністрації для регулювання діяльності банку та стабілізації ситуації (за необхідності);

4. Винесення остаточного рішення у разі невиправлення помилок (з правом на оскарження);
5. Повідомлення вкладників, кредиторів та інших зацікавлених осіб про анулювання ліцензії;
6. Ліквідація банку: для розрахунків із вкладниками та кредиторами призначається колекторська служба, активи банку продаються для погашення боргів, а вкладникам виплачуються страхові внески (якщо страхування вкладів передбачено).

Основними причинами для відкликання банківської ліцензії, як правило, є неплатоспроможність, порушення чинного законодавства та умов його виконання, зловживання у звітності (включаючи помилки) та завдання шкоди репутації компанії або інша серйозна шкода, яка могла бути запобігнута.

1.3. Висвітлення проблематики оподаткування банків у наукових джерелах

В Україні останнім часом активно обговорюються питання, пов'язані з податковою та банківською системами. Зазвичай науковці зосереджуються на розробці двох основних підходів до аналізу податкової структури банків. Перший підхід передбачає, що рівень оподаткування банків є занадто низьким, тому необхідно збільшити податкове навантаження. Другий підхід обґрунтовує потребу в зниженні податкового тиску на банківський сектор для залучення більшої кількості банківських ресурсів до реального сектора економіки. Насправді питання ліквідації банків є комплексним і охоплює як правові, так і економічні аспекти. Банки займають подвійну позицію в податковій системі.

Як учасники податкових відносин, банки сплачують більшість податків і загалом забезпечують збір податкових платежів до бюджетів усіх рівнів. Одночасно вони здійснюють переказ податкових надходжень, виконуючи роль

посередника між державою та платниками податків, що впливає на своєчасність і точність надходжень до державного бюджету. Крім того, банки виконують функції фінансового менеджменту та забезпечують дотримання валютного законодавства для клієнтів, надаючи інформацію про фінансові послуги, пов'язані з рахунками клієнтів і бізнес-кредитами, регулюючи терміни податкових переказів, надаючи додаткові дані та встановлюючи політику, пов'язану з операціями клієнтів на рахунках [5].

Питанням сучасного оподаткування банківської діяльності в Україні присвячена стаття «Оподаткування банківської діяльності в Україні та основні напрямки його вдосконалення» Шевченко Любові Ярославівни, Куліш Анастасії Валеріївни.

Система оподаткування банківських установ не користується попитом серед науковців, оскільки досвід країн з переходом до ринкової економіки та існуюча робота податкового адміністрування не дозволяє приймати рішення на основі емпіричних даних. Податкове управління банківськими установами та відносини між банками та податковою системою також мають бути покращені. Крім того, погано розроблена та не вдосконалена законодавча база призводить до ухилення від сплати податків. Це уповільнює розвиток банківських установ і негативно позначається на економічному зростанні України.

Банківська система відіграє ключову роль у здійсненні економічної політики країни, виступаючи сполучною ланкою в економіці. Тому подальше дослідження питань оподаткування банківських установ, аналіз його переваг, а також визначення особливостей податкового менеджменту в банківській сфері є актуальним і необхідним. З часом деякі аспекти цієї тематики застаріли, і вони потребують оновлення та вдосконалення у певних адміністративно-правових аспектах.

Варто пам'ятати, що ці питання слід розглядати не лише з точки зору стабільності та надійності банківських установ, а й з позиції їхнього впливу на економічний розвиток країни. Наразі банківська система перебуває у кризовому стані, що вимагає створення нових механізмів регулювання банківської

діяльності, підвищення ефективності функціонування та оптимізації самої системи. Розвиток банківського сектору є критично важливим, оскільки банки забезпечують узгоджене функціонування різних установ, організацій та осіб. У зв'язку з загостренням геополітичної кризи, зростанням суспільних потреб та тенденцією до економічної диверсифікації виникає потреба реформувати корпоративне оподаткування банківських установ. Однак реалізація нових податкових систем стримується низкою поточних проблем, що підкреслює необхідність глибокого аналізу законодавчої бази банківського сектору та пошуку шляхів удосконалення оподаткування капітального приросту банківської діяльності.

Банківські установи виконують дві ключові функції в податковій системі. По-перше, вони є суб'єктами податкових правовідносин і виступають платниками податків, що охоплюють різні типи доходів. Від них залежить точність і своєчасність перерахувань податкових надходжень до державного бюджету. По-друге, банки управляють грошовими потоками й податковими зобов'язаннями, надаючи актуальну інформацію про відкриття клієнтських рахунків, їх фінансові операції та податкові перекази. Банківські установи належать до ключових суб'єктів активного економічного сектору, оскільки сприяють зростанню кількості платників податків, створюють додаткові активи й підтримують розвиток статистичної системи [1].

Невідповідність чинної нормативно-правової бази призводить до нерівномірного оподаткування банківської діяльності порівняно з іншими секторами, що заважає стабільному розвитку банківського й економічного секторів. Банківські установи також стикаються з ризиками, оскільки їхні операції є оподатковуваними та мають спеціалізований характер. Основні функції банківської галузі включають:

- посередництво між діловими партнерами;
- прийом вкладів від клієнтів;
- надання кредитів підприємцям.

Українські дослідники виокремлюють два підходи до оподаткування банківських установ. Згідно з першим підходом, банки повинні оподатковуватися за вищою ставкою, ніж інші підприємства, оскільки вони виступають фінансовими посередниками, які не створюють матеріальних активів, але отримують високі прибутки. Другий підхід розглядає банк як важливого каталізатора фінансової діяльності, що підтримує стабільність національної валюти. При зупиненні такої діяльності економічна активність сповільнюється, що негативно впливає на економіку [2].

Комісії банківських установ є податками незалежно від джерела їхнього походження. Вартість банківських послуг визначається процентними ставками та ліквідністю. Зниження податкового навантаження повинно сприяти підвищенню попиту на банківські послуги, зниженню вартості банківських послуг для клієнтів, а також активізації їхньої діяльності [3].

На розвиток банківської системи в Україні сьогодні негативно впливають економічна рецесія, девальвація гривні, бойові дії на сході країни та анексія Автономної Республіки Крим. Це призвело до зниження рівня регулювання і погіршення якості кредитного портфеля державних банків.

Зростання заборгованості спонукає банківські установи створювати резерви для забезпечення продуктивної діяльності, що, однак, негативно позначається на рівні банківських депозитів. Попри податкові реформи, які позитивно відобразилися на розвитку банківського сектору, банкам усе ще вдається уникати сплати податків та інших зобов'язань.

Для підвищення податкової ефективності банків необхідно запровадити стимулюючу функцію податкового регулювання. Це створить економічні умови, що підтримуватимуть стабільність банківської системи, яка з часом може стати потужним інструментом інвестиційного процесу та сприятиме зміцненню економічної бази країни. При цьому податкове регулювання корпоративних банків не повинно впливати на рівень фінансового контролю та регулювання.

Для вдосконалення оподаткування банківських установ важливо визначити оптимальний рівень їхнього податкового навантаження. Наприклад, рівень

податкового тягаря на капіталовкладення має враховувати ефективність банківського сектору, яку можна оцінити співвідношенням податку на прибуток до різниці між доходами та витратами. Це потребує прецеденту на національному рівні, де банки матимуть можливість оцінювати ефективність заходів податкового контролю, а держава забезпечуватиме моніторинг і нагляд за банківськими установами, які потребують високого рівня податкового контролю. Такий підхід дозволить досягти балансу між інтересами держави та банків як платників податків [4].

Отже, підсумовуючи аналіз системи оподаткування банківської діяльності, можна зробити висновок про існування недоліків, що гальмують розвиток банківської галузі. Їхнє виправлення сприятиме зростанню інвестиційних вкладень банків у реальний сектор економіки, уникаючи використання спекулятивних фінансових інструментів.

Для покращення корпоративної податкової політики банків слід розробити таку банківську податкову стратегію, яка стимулювала б банки до збільшення інвестицій в економіку та сприяла б їх розвитку, що, в свою чергу, призведе до зростання оподаткованого доходу.

У статті «Оподаткування банківської діяльності в Україні» Ю.Ю. Вергелюк аналізує питання оподаткування банківської діяльності в сучасних умовах, що стає все більш актуальним через зміни в структурі оподаткування ринку банківських послуг, де переважають некоректні аспекти. Оподаткування інституційної банківської діяльності є складним багатовимірним процесом через специфічний характер цієї роботи. Банки не сплачують встановлені податки, що зумовлено як відсутністю наміру їх стягувати, так і законодавчими заборонами. Попри цю специфіку, банки залишаються звичайними платниками податків, зареєстрованими в контролюючих органах, і підлягають окремому оподаткуванню, оскільки немає спеціального законодавства, яке регулювало б ці питання.

Формування податкової політики та процес справляння податків залежать від впливу численних факторів. Один із них полягає в необхідності оцінити

потенційний податковий вплив різних секторів фінансового ринку на основі чинного законодавства та очікуваних змін, що виникають внаслідок податкової політики уряду певної країни. Таким чином, у теорії оподаткування та регулювання з'явилося поняття податкового органу фінансового ринку. З точки зору доцільності аналізу податкових органів, варто застосовувати товарний підхід для визначення та розгляду податкових органів як операцій у межах єдиної системи оподаткування, враховуючи фактори «внутрішніх надходжень» до фінансового року, що можуть підтримуватися компетентними органами.

Питання податкового суверенітету в банківському секторі тісно пов'язане з податковим навантаженням на банки. Податкове навантаження можна визначити як узагальнюючий показник впливу оподаткування на операційний прибуток банку, що відображає частку податкових платежів на користь держави (в бюджеті та у валовому внутрішньому продукті країни). Розробка ефективної стратегії оподаткування банків є складним завданням, що зумовлено як фундаментальною роллю банківської системи в сучасній економіці, так і специфікою банківських послуг, які потребують застосування тонких методів обов'язкових зборів, таких як податок на майно та збори за перевірку внесків. Визначення відповідного податкового тягара в рамках даного податкового режиму є важливим завданням для податкової політики, оскільки це єдиний спосіб реалізувати податковий потенціал банківського сектору.

У статті «Оподаткування банківського бізнесу в умовах воєнного стану в Україні» автори Іршак О.С., Юрченко О.Б. та Іршак І.К. визначають характеристики банківської галузі в специфічному контексті та проводять аналіз податку на прибуток банківських установ. Повноцінне вторгнення Росії в Україну викликало термінову потребу в запровадженні заходів для запобігання економічному колапсу та стабілізації банківської системи. Проте в перші дні війни банківська сфера опинилася під серйозною загрозою. Однак, незважаючи на виклики, банківські установи не лише встояли, а й змогли підвищити прибутковість завдяки ефективній політиці Національного банку.

У процесі еволюції воєнного стану оподаткування банків стає дуже складною проблемою. Безперечно, фінансові аспекти банківських установ потребують вдосконалення, а також розробки нових методів управління, бізнес-планування та реалізації банківських стратегій. Сьогодні місцеві банки продовжують функціонувати, незважаючи на війну: навіть у зонах конфлікту банки та їх банкомати залишаються активними, а банкомати заповнені грошима, які виплачуються без обмежень. Це значна сума, і за це ми можемо подякувати Національному банку України, який ефективно виконує свої функції з регулювання та контролю.

На нашу думку, ряд позитивних рішень сприяє стабільності банківської системи, зокрема:

- залучення державних коштів через продаж військових ваучерів, що можуть бути використані для військових потреб;
- підвищення дисконту;
- заборона нарахування пені за прострочення банківських кредитів;
- обмеження на зняття до 100 тис. грн на добу для кожної особи, за винятком установ, які виконують мобілізаційні плани, а також для тих, хто під загрозою втрати роботи;
- прискорення процесу отримання фінансової допомоги від міжнародних фінансових установ;
- заборона транскордонних операцій, за винятком тих, що проводяться в межах кожної країни.

Вітчизняна фінансова система в Україні повністю відповідає вимогам воєнного стану та залишалася відносно стабільною. Висловлюємо подяку експертам Національного банку України та Міністерства фінансів України за їхню якісну роботу. Високий рівень співпраці між Національним банком України та Міністерством фінансів, їхні рішення та дії можуть створити потужний економічний фронт.

Звичайно, економіка все ще перебуває в нестабільному стані, але стійкість фінансової системи до потрясінь і криз допомогла уникнути повного колапсу економіки країни, що є життєво необхідним у часи війни.

Протягом Великої війни Росії проти України сума, сплачена урядом на обслуговування внутрішнього боргу, перевищила суму, залучену до державного бюджету через аукціони з продажу державних облігацій, на понад 54 093,9 млн грн.

Зокрема, з 24 лютого по 2 жовтня 2022 року центральний уряд розмістив 149 216,0 млн грн та 1 539,4 млн доларів США для погашення облігацій внутрішньої державної позики, а також 168,0 млн євро. Водночас шляхом розміщення боргових інструментів на аукціонах було залучено 100 161,4 млн грн, 974,3 млн доларів США та 468,4 млн євро.

Унікальність покупки військових облігацій полягає в тому, що доходи від них не оподатковуються, на відміну від ощадних рахунків чи фінансових установ.

Фактично податок на прибуток і військовий збір не сплачуються. Під час воєнного стану Міністерство фінансів підвищило дохідність деяких гривневих цінних паперів (максимальна дохідність становить 16% річних), тоді як будь-які ОВДП, деноміновані в доларах, мають максимальну дохідність 4,5% річних. Наразі ціни на військові облігації, деноміновані в гривні, залишилися незмінними з моменту їх випуску, досягнувши 9,5% річних для облігацій в євро та 2,5% річних для інших. Банки та первинні дилери володіють великими портфелями цінних паперів. Військові облігації на загальну суму 1251,3 млн грн та 2 млн доларів США розміщені нерезидентами.

У бюджетно-податковому аспекті під час війни було зафіксовано значні втрати. Бюджет суттєво недоотримав надходження через анексію нових територій та зупинку багатьох підприємств.

Економічне зростання перш за все спрямоване на запобігання економічному колапсу та забезпечення стабільності під час кризових ситуацій. Великі компанії сплачували податки наперед, що сприяло стабілізації ситуації. Для підтримки бізнесу, який сплачує високі податки, розпочато процес міграції

підприємств у безпечні регіони. Внаслідок цього деякі компанії продовжували свою діяльність, створюючи робочі місця та вчасно виконуючи податкові зобов'язання. Приблизно 500 компаній залишилися активними. Україна також запустила різні програми, спрямовані на підтримку фінансової діяльності, зокрема через доступ до іноземної допомоги, «пільгових» кредитів, фінансування державного-приватного партнерства тощо. Бізнес відіграє ключову роль у зростанні економіки країни, сприяючи створенню робочих місць та сплаті податків.

15 квітня 2022 року Національний банк України затвердив «Основні напрями грошово-кредитної політики в період воєнного стану», які залишатимуться чинними до відновлення нормального функціонування економіки та фінансової системи.

Документ передбачає, зокрема, [8]:

- фінансування загальнообов'язкових державних витрат виключно директором та якомога швидшу повну відмову від цього інструменту, щоб уникнути фінансового контролю та високої інфляції, зменшити залежність від НБУ, реалізувати процес євроінтеграції України та співпрацювати з міжнародними фінансовими постачальниками;
- забезпечення незалежності директора в його організації, щоб він міг фінансово та професійно належно виконувати свої обов'язки;
- підтримка стабільного функціонування банківської системи;
- ефективний спротив фінансовому насильству;
- допомога у вирішенні проблем українських біженців;
- залучення іноземного фінансування та впровадження реформ в Україні.

Проте всім відомо, що бюджет України потребує значних коштів, і чиновники шукають різні способи його наповнення. Одним із запропонованих варіантів було скасування податкових пільг на пальне, але це не дало бажаного ефекту. У зв'язку з цим, влада вирішила запровадити додатковий податок на прибуток українських банків.

РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ ОЩАДБАНКУ)

2.1. Загальна характеристика АТ «Ощадбанк» як платника податку

АТ «Ощадбанк» є одним із провідних банків України, що надає широкий спектр фінансових послуг як для фізичних осіб, так і для бізнес-клієнтів. Заснований у 1991 році, банк належить до державних і перебуває у власності Міністерства фінансів України [27].

За своєю бізнес-моделлю АТ «Ощадбанк» функціонує як міжнародний банк, проте пріоритетом для нього є співпраця з малими та середніми підприємствами (ММСП), водночас зберігаючи сильні позиції у сфері корпоративного бізнесу.

АТ «Ощадбанк» розробив стратегію на 2018–2022 роки, орієнтовану на диверсифікацію та розширення бізнесу. З початком військової агресії з боку Росії банк стикається з новими стратегічними викликами та завданнями.

Як системно важливий банк для економіки України, АТ «Ощадбанк» з перших днів війни активно впроваджує заходи для підтримки підприємств малого, середнього бізнесу (ММСП) і великого бізнесу. Попри зовнішні труднощі та обмеження, пов'язані з використанням деяких розрахункових інструментів, банк продовжує роботу над зменшенням частки непрацюючих активів [27].

Для оцінки капіталу «Ощадбанку» за останні п'ять років буде здійснено аналіз основних показників власного капіталу та зобов'язань. Таблиця 2.1 демонструє структуру та вплив банківських кредитів у період 2019–2023 років.

Таблиця 2.1 – Фінансові показники АТ «Ощадбанк» у 2019–2023 роках,

тис. грн.

Показники	2019		2020		2021		2022		2023		2023/ 2019
Авторизований капітал	49 472 840	266,80	49 472 840	253,03	49 472 840	225,54	49 472 840	226,21	49 472 840	222,71	0,00
Резерви та інші фонди банку	269 992,34	1,46	269 992,34	1,38	269 992,34	1,23	421 566,38	1,93	474 335,25	2,14	75,68
Резерви переоцінки	271 893,38	14,66	351 689,2	17,99	323 052,1	14,73	293 630,54	13,43	290 046,99	13,06	6,68
Нерозподілений прибуток	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-9,69
Усього власного капіталу	339 190,51	182,92	337 078,18	172,40	310 381,54	141,50	309 608,23	141,57	306 333,24	137,90	19,80

Джерело: розроблено автором [30]

Таблиця 2.1 показує, що банківські акції мають позитивну динаміку. Протягом досліджуваного періоду їх обсяг зріс на 19,8%. У структурі капіталу найбільшу частку займає статутний капітал, розмір якого залишався стабільним протягом аналізованого періоду. Невелике зниження обсягу невиявлених збитків вказує на більш ефективне використання фінансових ресурсів у 2019–2023 роках. Баланс на 1 січня 2023 року представлений на рисунку 2.1.

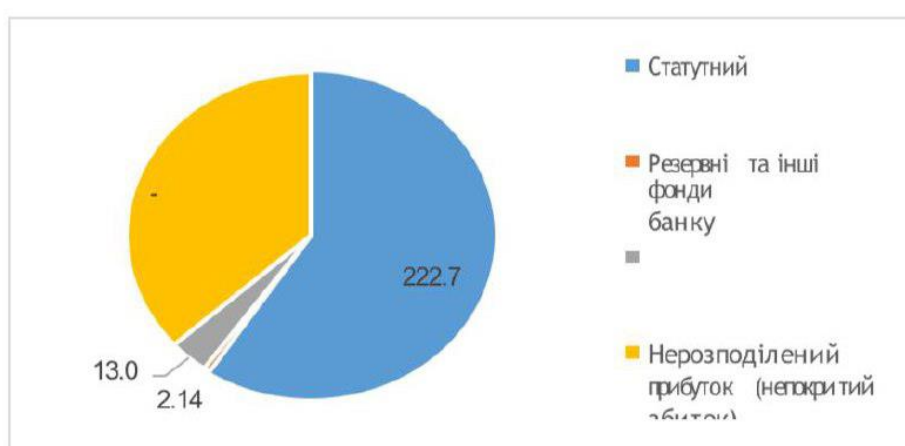

Рисунок 2.1 – Структура власного капіталу за відсотковим розподілом

Джерело розроблено автором [30]

Діяльність АТ «Ощадбанк» мала негативний вплив на малозабезпечене населення та незадовільний фінансовий стан позичальників, що призвело до

створення банківських та інших фондів. З огляду на зовнішні обмеження, це значно ускладнило розвиток активів банку. Характер та обсяг зобов'язань АТ «Ощадбанк» у період 2019–2023 років представлені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка та склад зобов'язань АТ «Ощадбанк» у 2019–2023 роках, тис. грн.

Показники	2019		2020		2021		2022		2023		2023/ 2019
Сума, отримана від НБУ	0	0	0	0	5499287,3	2,57	7248487,2	3,37	0	0,00	
Грошові кошти банків	6382454,3	3,19	4237333	1,83	4517246,3	2,11	3065098,7	1,43	2678613,6	1,07	-58,03
Грошові кошти клієнтів	151447721	75,77	198808733	85,95	184886207	86,48	188933317	87,87	231297543	92,51	52,72
Інші залучені фінансові ресурси	34787028	17,40	18554034	8,02	12004421	5,62	8020751,8	3,73	6582399,1	2,63	-81,08
Податкові зобов'язання, що відстрочені	399867,41	0,20	524848,1	0,23	432802,07	0,20	372928,18	0,17	323425,67	0,13	-19,12
Резерви для покриття зобов'язань	311094,85	0,16	526697,42	0,23	634093,61	0,30	833479,92	0,39	1179976,8	0,47	279,29
Інші фінансові зобов'язання	3042747	1,52	4997516	2,16	3320819	1,55	4364641,2	2,03	5566515,3	2,23	82,94
Інші зобов'язання	637212,8	0,32	1201916,9	0,52	1216170,6	0,57	1300149,1	0,60	1679558,3	0,67	163,57
Підпорядкований борг	2879790,3	1,44	2462640,4	1,06	1276239,9	0,60	878959,7	0,41	716441,7	0,29	-75,12
Усього зобов'язань	199887917	100,00	231313718	100,00	213787288	100,00	215017813	100,00	250024473	100,00	25,08233

Джерело: розроблено автором [30]

З даних таблиці 2.2 видно, що основним джерелом надходження грошових коштів є рахунки клієнтів. Їхня частка збільшилася з 75,77% у 2019 році до 92,51% у 2023 році. На другому місці перебувають банківські кошти та інші позикові ресурси, частка яких у вигляді боргу залишається невеликою. У 2019 році частка банківських коштів становила 3,19%, а в 2023 році зменшилася до 1,07%, що означає скорочення на 58%. Інші кошти, зібрані в 2023 році, знизилися на 81,08% порівняно з 2019 роком. За досліджуваний період сума позик зменшилася на 75,12%.

Загальне збільшення боргу відображає підвищення резервних часток, що позитивно впливає на результати діяльності та зменшує частку Ощадбанку за банківськими кредитами. В результаті, банк поступово збільшує свої активи, що

свідчить про розширення ринку фінансування та зростання кількості активів протягом аналізованого періоду. Зниження боргу є позитивним знаком.

Далі проводиться аналіз застосовності ключових параметрів. Національний банк України встановив стандарти, які повинні виконувати українські кредитні установи. У разі недотримання цих норм регулятор має право накладати штрафи, обмежувати виконання певних банківських операцій або відкликати ліцензії. Пропоновані нормативно-правові акти для АТ «Ощадбанк» представлені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка ключових обов'язкових нормативів АТ «Ощадбанк» за період 2019–2023 років, у відсотках (%)

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
1 - регулятивний капітал, тис.грн, не менше 200 млн грн;	13 200 548	12 355 512	18 132 364	18 017 403	19 427 446
2 - норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тис.грн, не менше 20 відсотків;	13,56	13,13	19,00	15,48	14,48
3 - норматив достатності основного капіталу, не менше 7 відсотків;	-	9,66	13,14	11,83	10,52
4 - Норматив миттєвої ліквідності (не менше 20 %)	99,92	-	-	-	-
5- Норматив поточної ліквідності (не менше 40 %)	136,12	-	-	-	-
6 - норматив короткострокової ліквідності, не менше 60 відсотків	85,55	80,46	64,84	69,96	0,00
7 - норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, не більше 20 відсотків;	23,72	21,60	20,35	27,46	9,79
8 – норматив великих кредитних ризиків, не більше 8- кратного розміру регулятивного капіталу;	362,52	318,56	156,57	102,37	80,07
9 - норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами, не більше 20 відсотків;	0,49	0,56	0,40	0,36	0,26
10 - норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою, не більше 15 відсотків	0,05	0,05	0,05	0,05	0,00

Джерело розроблено автором [30]

Одним з найважливіших показників надійності банку є рівень його капіталу. Сюди входить коефіцієнт достатності капіталу (3), який відображає здатність банку покрити фінансові втрати без шкоди для клієнтів.

Аналіз даних таблиці 2.3 показує, що банк не завжди відповідає вимогам нормативу капіталу, оскільки в деякі роки цей показник не досягає рівня, встановленого НБУ. Однак, починаючи з 2021 року, спостерігається зменшення капіталу АТ «Ощадбанк», хоча його рівень все ще відповідає вимогам НБУ. Це вказує на здатність банку вирішувати фінансові труднощі без негативного впливу на своїх клієнтів.

Критерій достатності основного капіталу банку (3) наочно відображено на рисунку 2.2.

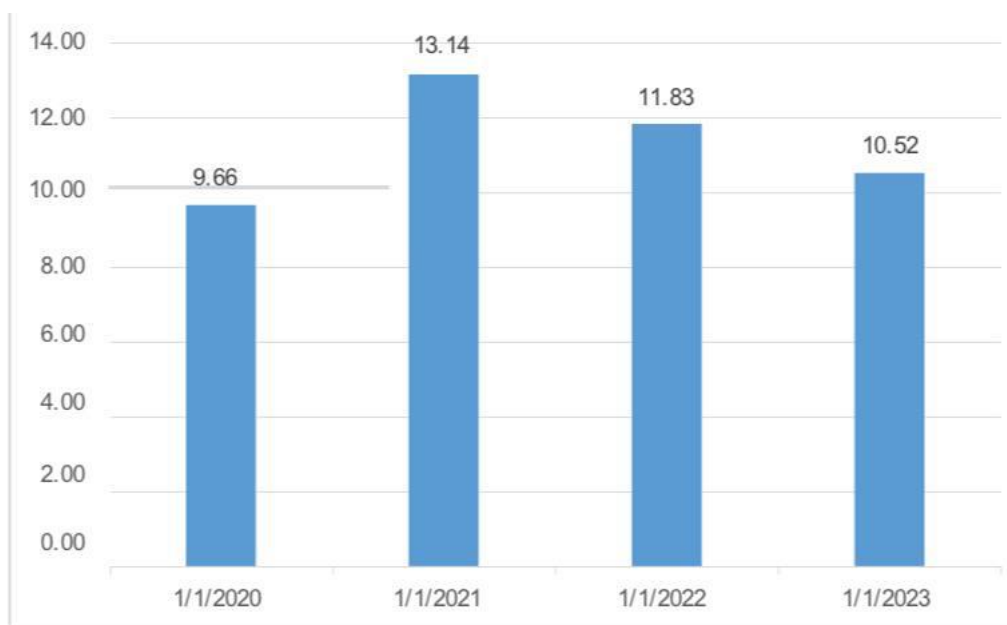

Рисунок 2.2 – Виконання показника фінансової достатності (3) АТ «Ощадбанк» за період 2020–2023 років, у відсотках.

Джерело розроблено автором [30]

Капітал (1), мінімальний розмір якого не може бути меншим за 200 млн грн, повністю відповідає вимогам протягом усього розглянутого періоду.

Достатність (адекватність) капіталу (2) не перевищує ліміту, встановленого НБУ, що вказує на те, що АТ «Ощадбанк» не завжди здатний своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання.

Внаслідок цього, АТ «Ощадбанк» іноді не виконує встановлені нормативи та не має достатніх ресурсів для ефективного розподілу коштів.

2.2. Оподаткування прибутку АТ «Ощадбанк» та його вплив на результати діяльності

АТ «Державний ощадний банк України» є одним з ключових банків країни. З точки зору бізнес-моделі, АТ «Ощадбанк» функціонує як міжнародна фінансова установа, орієнтуючись на роздрібний сектор, мікро-, малий та середній бізнес (ММСП), а також активно працюючи в корпоративному сегменті, утримуючи сильні позиції на ринку. Основні напрямки діяльності банку включають залучення вкладів від юридичних та фізичних осіб, надання кредитів, обслуговування банківських рахунків, торгівлю цінними паперами та проведення валютних операцій. АТ «Державний ощадний банк України» є 100% державним банком.

Волатильність фінансових показників АТ «Ощадбанк» у 2022 році демонструє його здатність ефективно справлятися з ризиками, викликаними російською агресією. Незважаючи на війну, банк дотримується вимог НБУ, має достатній капітал і продовжує генерувати прибуток. Попри складнощі у 2021-2022 роках, у 2022 фінансовому році АТ «Ощадбанк» отримав прибуток у розмірі 639,8 млн доларів. Відмінні фінансові результати банку також підтверджують його здатність адаптуватися до складних ринкових умов, зокрема під час воєнного стану. Крім того, у 2022 році банк приєднався до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) і здійснив першу виплату в розмірі 777,2 млн грн, що сприяло збільшенню прибутковості.

На кінець 2022 року поточна мережа АТ «Ощадбанк» складається з 1239 центрів, серед яких 24 відділення та 1215 регіональних балансових відділень (не враховуючи 147 відділень, що знаходяться в окупованих районах, які стали під контролем Російської Федерації після повномасштабного вторгнення у 2022 році) [27].

З початку війни АТ «Ощадбанк» зосередився на залученні коштів від фізичних осіб та родин, пошуку фінансових ресурсів для інвестування в українську економіку, а також підтримці ключових секторів, зокрема банківської сфери. Потужна фінансова інфраструктура дозволила банку підвищити процентні ставки, що допомогло зменшити негативний вплив війни на якість кредитів.

З 2021 по 2022 рік «Ощадбанк» відновив свою мережу відділень у небезпечних регіонах України та забезпечив безперервну роботу всіх своїх підрозділів. Національний банк України ініціював проєкт електронного банкінгу в рамках «Ощадбанку», що дозволяє підтримувати 37% відділень (450 точок), гарантуючи доступ до банківських послуг навіть у випадку відключення електропостачання. У 2022 році банк також спрямував частину прибутку (318,1 млн грн) до державного бюджету у вигляді виплати дивідендів.

У грудні 2022 року суд першої інстанції Франції виніс остаточне рішення за апеляцією АТ «Ощадбанк» у справі проти російських банківських органів щодо відшкодування збитків, спричинених анексією Криму. Суд підтвердив рішення арбітражу, зобов'язавши Росію виплатити 1,5 мільярда доларів, включаючи відсотки. Таким чином, «Ощадбанк» став першою банківською установою, яка виграла позов щодо репарацій за анексію Криму.

З 2020 по 2022 роки «Ощадбанк» утримував друге місце на ринку за загальним обсягом активів та фінансових активів, а за обсягом кредитів був лідером серед банківських установ. У 2022 році значні зміни сталися в структурі активів та пасивів: активи зросли на 8,5 млрд грн (11,3%), а обсяг позик і кредитів збільшився на 11,7% і 11,4% відповідно. Збільшення боргу на 42,5 млрд грн, що складає 22,2%, також відзначено.

Відповідно до чинного законодавства, а саме статті 134 Податкового кодексу України (далі – ПКУ), фінансовий результат до оподаткування (прибуток або збиток), визначений у фінансовій звітності підприємства за національними стандартами бухгалтерського обліку або Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), коригується на різниці, передбачені відповідними положеннями ПКУ. Це показано на рис. 2.3.

Об'єкт оподаткування =

= Фінансовий результат за МСФЗ +/- Податкові різниці

(2.3)

Податкові різниці, актуальні для банківських установ, визначаються відповідно до податкового законодавства України та відображаються у додатку РІ, у рядку 03 РІ Податкової декларації з податку на прибуток підприємств. Основні різниці включають:

- різниці, що виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів (ст. 138, розд. III ПКУ);
- розбіжності, що виникають під час оцінки товарів (запасів) (ст. 139, розд. III ПКУ);
- різниці, пов'язані з фінансовими операціями (ст. 140, розд. III ПКУ); • суми податків (пункти 140.5.6–140.5.7 статті 140.5 розд. III ПКУ);
- різниці, пов'язані з реалізацією активів або зміною їх вартості (пп. 141.2.1–141.2.2, ст. 141, розд. III ПКУ);
- виплати, внески, платежі за договорами довгострокового страхування та недержавного пенсійного забезпечення (ст. 1231, розд. II ПКУ);
- суми безповоротної фінансової допомоги (безоплатно наданих товарів, робіт, послуг) неплатникам податку (крім фізичних осіб — платників податку на доходи) та платникам, які застосовують нульову ставку податку згідно зі ст. 4 розд. XX ПКУ (пп. 140.5.10, ст. 140, розд. III ПКУ).

Крім того, Законом України «Про внесення змін до деяких законів щодо особливостей реформування банківської системи» від 24 липня 2009 року № 1617-VI [6] та Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо збалансування бюджетних надходжень у 2016 році» № 909-VIII від 24 грудня 2015 року [7] було внесено зміни до Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, Податкового кодексу та Закону «Про банки і банківську діяльність».

21 листопада 2023 року був ухвалений Закон України № 3474-IX «Про

перегляд податкового законодавства України щодо спеціального оподаткування банків та інших платників податків» [8]. Цей закон вніс зміни до методики оподаткування прибутку банків, зокрема:

- у 2023 році встановлена базова ставка податку на прибуток у розмірі 50% (з урахуванням авансових платежів), а з 2024 року та наступних років базова ставка знижена до 25% (замість чинних 18%);
- запроваджено заборону на врахування у 2023 році неоплачених податкових збитків минулих років для зменшення податкових зобов'язань, із правом їх використання починаючи зі звітного періоду 2024 року до повного погашення.

Формування оподаткованого прибутку в банках має специфічні аспекти, які відрізняють його від інших секторів економіки. Однією з ключових особливостей є можливість створення резервів під кредити, що можуть бути непогашені. Згідно з українським законодавством, банки мають право формувати резерви для покриття можливих збитків за кредитами, що дозволяє їм зменшувати базу оподаткування. Це важливо для підтримки фінансової стійкості банківської системи, особливо в умовах економічної нестабільності.

Зміна ставки податку на прибуток також має значний вплив на формування оподаткованого прибутку. Наприклад, підвищення ставки з 18% до 25%, а потім до 50% у 2023 році, призвело до необхідності перегляду фінансових стратегій банків. Згідно з новими нормами, банки не можуть враховувати збитки минулих років при розрахунку бази оподаткування за 2023 рік. Це означає, що банки повинні сплачувати податок на прибуток навіть у випадках, коли вони зазнали збитків у попередніх періодах.

Зміна ставки податку на прибуток з 18% до 25% (або навіть 50%) матиме суттєвий вплив на діяльність АТ "Ощадбанк" та інших банків. Розглянемо в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Можливі наслідки підвищення ставки податку на прибуток для банків

Наслідок	Пояснення
Зменшення прибутку	Більша частина прибутку буде направлена на сплату податків, що зменшить кошти, доступні для реінвестування, виплати дивідендів тощо.
Зменшення кредитування	Для компенсації втрат прибутку банки можуть зменшити обсяги кредитування, що негативно вплине на економіку в цілому.
Збільшення вартості кредитів	Банки можуть підвищити процентні ставки за кредитами, щоб компенсувати зростання податкового навантаження, що зробить кредити дорожчими для позичальників.
Зменшення інвестицій	Зменшення прибутку може призвести до скорочення інвестицій банків у розвиток нових продуктів і послуг.

Джерело: розроблено автором [30]

АТ "Ощадбанк", як один із найбільших державних банків України, відіграє важливу роль у фінансовій системі країни. Підвищення ставки податку на прибуток до 50% суттєво вплинуло на його фінансові результати. За даними аналітиків, "Ощадбанк" у 2023 році отримав близько 9,5 млрд грн прибутку до оподаткування. Проте підвищення ставки податку призвело до значного збільшення податкових зобов'язань (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Вплив зміни ставки податку на прибуток на фінансові результати АТ "Ощадбанк"

Показник	2022 рік (тис. грн)	2023 рік (тис. грн) (до зміни)	2023 рік (тис. грн) (після зміни)
Чистий прибуток	1,5 млрд	9,5 млрд	4,7 млрд
Ставка податку на прибуток (%)	18%	18%	50%
Податок на прибуток (тис. грн)	270 млн	1 710 млн	2 350 млн

Джерело: розроблено автором [21]

У таблиці 2.5. видно, що підвищення ставки податку призводить до значного скорочення чистого прибутку після сплати податків.

Розглянемо ключові фінансові показники АТ «Ощадбанк» за період з 2019 по 2023 роки (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Динаміка та структура доходів АТ «Ощадбанк» у 2019-2023

роках, млн. грн.

Стаття доходів	31.12.2019		31.12.2020		31.12.2021		31.12.2022		31.12.2023		Відхилення 2023/2019, %
	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	
Загальні доходи	33147	100	35580	100	40400	100	43802	100	47750	100	44,1
Відсоткові доходи	19352	58,4	19065	53,6	18466	45,6	21352	48,7	20347	42,6	5,1
Комісійні надходження	5237	15,7	6438	18,2	8043	19,9	9802	22,4	9521	19,9	81,8
Операційний дохід	8560	25,7	10075	28,2	13905	34,6	12648	28,8	17502	36,7	4,4

Джерело: розроблено автором [30]

Протягом аналізованого періоду спостерігалось стійке зростання загального обсягу доходів АТ «Ощадбанк», які збільшилися на 44,1%. Відсоткові доходи залишаються основним джерелом прибутку, демонструючи тенденцію до збільшення. Водночас їх частка в загальній структурі дещо зменшилася через активне зростання інших видів доходів, зокрема комісійних, що свідчить про розширення діяльності банку.

Детальний аналіз динаміки та структури доходів наведено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Динаміка та склад витрат АТ «Ощадбанк» у 2019–2023 роках, млн грн.

Стаття витрат	31.12.2019		31.12.2020		31.12.2021		31.12.2022		31.12.2023		Відхилення 2023/2019,%
	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	
Витрати	24361	100	25624	100	24597	100	23186	100	26816	100	10
Процентні витрати	13896	57,03	13568	52,9	10477	42,7	7988	34,4	7 557	28,18	54,4
Комісійні витрати	1772	7,26	2237	8,7	3082	12,6	3599	15,6	3549	13,23	200
Відшкодування податку на прибуток	130	0,54	0,969	0,004	43,8	0,17	2,3	9,92	2,07	7,72	1,6

Джерело: розроблено автором [30]

Як видно з таблиці 2.7, процентні доходи скоротилися на 54,4%, проте вони все ще займають значну частку в загальній структурі витрат (з 28,18% до 57,03%). Це свідчить про те, що АТ «Ощадбанк» активно використовувало

депозитні операції для залучення фінансових ресурсів упродовж аналізованого періоду. Ще однією помітною тенденцією є зростання комісійних доходів на 200%. Водночас фінансові збитки, яких зазнав банк у попередні роки, призвели до скорочення обсягу сплачених коштів. У 2021 році АТ «Ощадбанк» показав прибутковість завдяки зростанню інших доходів і зниженню процентних витрат.

Детальні результати динаміки прибутковості АТ «Ощадбанк» за 2019–2023 роки відображено на рисунку 2.4.

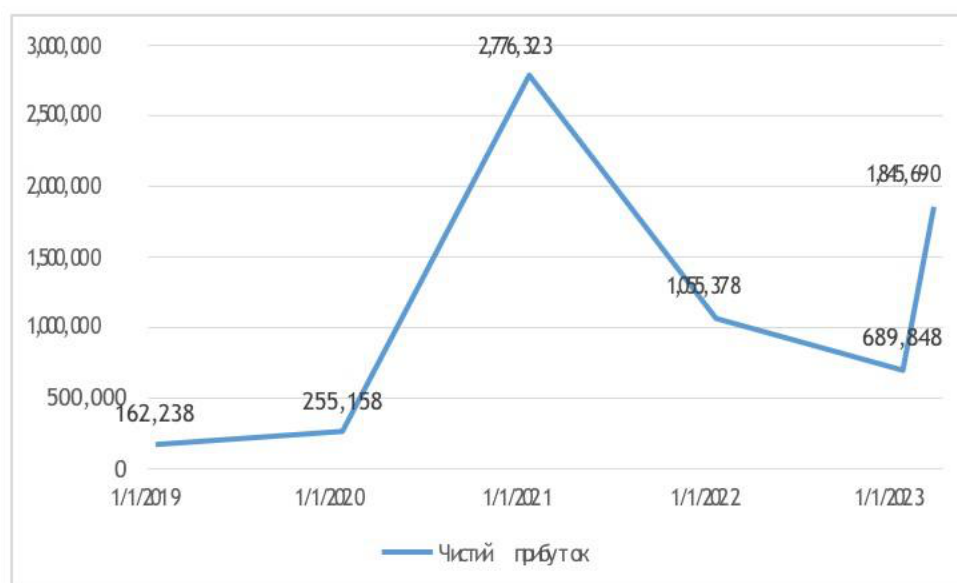

Рисунок 2.4 – Зміни чистого прибутку АТ «Ощадбанк» у 2019–2023 роках, тис. грн.

Джерело: розроблено автором [30]

Як видно з рисунка 2.4, динаміка процентних ставок є нестабільною. У період з 2019 по 2021 рік спостерігалось їхнє зростання на 2 614 085 тис. грн. Проте у 2022 році ця тенденція змінилася спадом на 38%, що було спричинено російським вторгненням і запровадженням воєнного стану в Україні. Водночас у перші три місяці 2023 року зафіксовано зростання процентних ставок на 1 845 690 тис. грн.

За підсумками 2019-2023 років АТ «Ощадбанк» успішно подолав негативний вплив зовнішніх загроз і ефективно реалізував заплановані заходи в умовах воєнного стану, що забезпечило досягнення позитивних результатів та загальне схвалення. Важливими напрямками подальшої діяльності банку є

розвиток депозитно-кредитної сфери та збільшення обсягу строкових депозитів завдяки високій якості та безперервному кредитуванню. Проте банкам досі доводиться стикатися з проблемою надлишку непрацюючих кредитів.

Одним із ключових показників доходу банку є здатність отримувати прибуток від розміщення вкладів фізичних та юридичних осіб. Для забезпечення стабільності ресурсної бази та ефективної роботи банку важливо, щоб основну частину ресурсів складали строкові депозити. Проте через економічну нестабільність в Україні рівень недовіри вкладників до довгострокових вкладів зростає.

Для покращення ситуації банки мають вжити значних заходів для відновлення довіри громадян. Щоб залучити більше клієнтів до розміщення вільних коштів у вигляді депозитів, необхідно запропонувати більш вигідні та привабливі умови, ніж ті, що є на даний момент. Це передбачає створення повного спектру депозитних продуктів на різних умовах, що дозволить кожному клієнту обрати найбільш підходящий варіант розміщення коштів. Потенційним інвесторам варто скористатися цією можливістю, оскільки після тривалої кризи банківський сектор та економіка поступово стабілізуються. Незважаючи на нестабільність депозитного ринку, результати проведених досліджень свідчать про позитивний потенціал програм депозитної діяльності українських банків. Останні роки демонструють зростання обсягів депозитних ресурсів, що є свідченням поступового відновлення довіри клієнтів до банківської системи.

Строкові депозити розміщуються на тривалий термін, що дозволяє вкладникам отримувати вищі відсотки порівняно зі звичайними заощадженнями. Завдяки стабільності короткострокових депозитів банк має можливість тривалий час розпоряджатися коштами клієнтів, що сприяє збільшенню обсягу кредитної діяльності.

Банк пропонує одні з найвищих процентних ставок на ринку та розробив широкий вибір депозитних програм для різних умов. Це дозволяє кожному клієнту знайти оптимальний продукт відповідно до своїх потреб і можливостей. Крім того, банк забезпечує своїм клієнтам зручний та доступний спосіб взаємодії

через Інтернет.

2.3. Пільги в оподаткуванні банків та їх роль у регулюванні банківської діяльності

Визначення терміну «податкові пільги», усі види цих пільг та порядок їх застосування містяться у відповідних статтях Податкового кодексу України (далі – ПКУ). Згідно з пп. 30.30.2 ПКУ, підставами для надання податкових пільг є специфічні особливості певної групи платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер і важливість їх участі в суспільному житті.

Банки України є одним із ключових податкових активів держави, що забезпечує економічну стабільність і сприяє зростанню економіки. Відносини, які виникають у процесі оподаткування банківських установ, регулюються Конституцією України, Законом України «Про банки і банківську діяльність», Податковим кодексом України, указами Президента, постановами Кабінету Міністрів, нормативними актами Національного банку України, розпорядженнями Державної податкової служби України та іншими регулюючими документами державного управління.

Банки завдяки своєму особливому правовому статусу можуть виступати учасниками податкових відносин, що дозволяє їм бути як платниками податків, так і податковими агентами. Вони також відіграють роль посередників у процесі сплати податків і зборів, а в деяких випадках можуть навіть виконувати функції державних органів, як показано на малюнку 2.5. Таким чином, банки виконують різноманітні функції в податковій системі, забезпечуючи зв'язок між державними установами та приватними організаціями.

Рисунок 2.5 – Участь банківських установ у системі податкових відносин

Джерело: розроблено автором [26]

Після аналізу структури та функцій банківської системи України необхідно розглянути особливості оподаткування банківських та фінансових послуг. Податкова інформація є ключовою для розуміння фінансових умов, у яких діє банк, а також його діяльності.

Відповідно до статті 4 Податкового кодексу України [1], банки сплачують податки на загальних засадах, що включає:

- загальні принципи – банки, як і інші комерційні суб'єкти, зобов'язані сплачувати податки та збори згідно з Податковим кодексом та іншими законодавчими актами;
- рівність та відсутність дискримінації – забезпечення однакових умов для всіх банків у процесі визначення податкових зобов'язань незалежно від їхнього соціального статусу, національної приналежності, форми власності тощо;
- юридична відповідальність – банки несуть відповідальність за порушення податкового законодавства;
- правові рішення – у випадках, коли законодавство неоднозначне, рішення мають прийматися в інтересах банку та органів контролю;
- фіскальна спроможність – планування податків і зборів має сприяти

збалансуванню бюджетних видатків;

- соціальна справедливість – податки мають відповідати платоспроможності платників;

- ефективність – система оподаткування банків повинна забезпечувати економічну доцільність, коли надходження перевищують витрати на адміністрування;

- нейтральність – встановлення податків не повинно впливати на конкурентну позицію банків;

- стабільність – податкові правила повинні залишатися незмінними щонайменше шість місяців до початку бюджетного року, включаючи пільги протягом бюджетного періоду;

- рівність і простота сплати – забезпечення зручності та доступності системи сплати податків, щоб сприяти наповненню бюджету;

- єдність підходів – створення єдиної системи встановлення податків з чіткими законодавчими роз'ясненнями.

До основних податків, які сплачують українські банки та будуть розглянуті далі, належать:

- податок на прибуток підприємств;
- податок на додану вартість (ПДВ);
- податок на доходи фізичних осіб;
- єдиний соціальний внесок;
- податки на нерухомість тощо.

Одним із винятків в оподаткуванні банківської діяльності є звільнення певних видів операцій від сплати ПДВ. Законодавство також передбачає для банків окремі податкові пільги щодо сплати податку на прибуток підприємств, пов'язані з обов'язковим страхуванням.

Банківські резерви – це кошти, які банки та інші кредитні установи зобов'язані зберігати в центральному банку, щоб відповідати вимогам регулятора, і це є частиною капіталу банку для забезпечення погашення можливих позик [2, с. 76]. Резерви мають важливе значення для виконання зобов'язань перед

вкладниками та є ключовими у діяльності НБУ щодо валютних та кредитних операцій у країні. Банківські резерви можна класифікувати залежно від їх природи на:

- резервні активи (призначені для фінансових операцій та платежів у банківському секторі) [3, с. 152];
- зберігання документів (для забезпечення платіжних зобов'язань).

Порядок відкриття рахунків у банках регулюється Положенням про порядок відкриття та ведення бухгалтерського обліку банків України та філій іноземних банків [4]. Усі кошти, акумульовані банком, підлягають нормативному контролю, за винятком тих, що зберігаються на кореспондентських рахунках інших банків-резидентів, рахунках умовного зберігання, грошових рахунках інших банків-резидентів, а також коштів, отриманих від міжнародних фінансових установ і під час дії боргових зобов'язань [4].

Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність», відповідно до статті 36: «Сума коштів, що відраховуються до резервного фонду, повинна складати не менше 5 відсотків прибутку банку до досягнення 25–100 відсотків капіталу банку. Якщо діяльність банку може зашкодити інтересам вкладників або інших кредиторів, Національний банк України має право вимагати збільшення суми резервів, призначених для використання [5]. Резерви – це кошти, витрачені банками, які значно впливають на їхні фінансові показники та податкові зобов'язання. Далі ми детально розглянемо зміни в податковому законодавстві для банківських установ.

В умовах сучасної економіки, особливо в Україні, питання оподаткування банків є надзвичайно актуальним і потребує детального аналізу. Пільги в оподаткуванні банків можуть мати значний вплив на їхню діяльність, а також на загальний стан економіки країни. Вони не лише забезпечують фінансову стабільність банківської системи, але й сприяють розвитку економіки в цілому. Це есе розгляне основні пільги в оподаткуванні банків в Україні, їх значення для регулювання банківської діяльності та потенційні наслідки для економіки.

В Україні існує кілька пільг в оподаткуванні банків, які регулюються законодавством та мають на меті підтримку фінансової стабільності та розвитку банківської системи. Ось основні з них:

1. Ставка податку на прибуток: згідно з останніми змінами в Податковому кодексі України, з 2023 року для банків встановлена підвищена ставка податку на прибуток у розмірі 50%. Починаючи з 2024 року, ця ставка знизиться до 25% (раніше 18%). Це означає, що банки повинні враховувати ці зміни при плануванні своїх фінансових зобов'язань.

2. Обмеження на врахування збитків: закон № 3474, який набрав чинності в грудні 2023 року, забороняє банкам враховувати непогашені податкові збитки минулих років у зменшення об'єкта оподаткування в 2023 році. Це правило дозволяє банкам почати новий фінансовий рік без тягаря старих збитків, що може стимулювати їхню діяльність у нових умовах.

3. Звільнення від оподаткування певних доходів: в Україні існують також пільги для банків, які отримують доходи від операцій з державними облігаціями або кредитами для малих і середніх підприємств. Такі пільги можуть включати звільнення від податку на прибуток або зниження ставки податку на прибуток для певних видів діяльності.

4. Податкові пільги для іноземних інвесторів: деякі пільги стосуються доходів, які сплачуються нерезидентам у вигляді процентів за позиками або фінансовими кредитами. Це може включати звільнення від оподаткування для певних видів боргових цінних паперів, що залучаються через міжнародні фондові біржі.

5. Соціальні податкові пільги: хоча ці пільги не є специфічними для банків, вони можуть впливати на загальний фінансовий стан банківських установ. Наприклад, податкові соціальні пільги можуть бути застосовані до працівників банків, що покращує їхню мотивацію та продуктивність.

Крім того, банки можуть отримувати звільнення від оподаткування певних доходів. Наприклад, доходи від операцій з державними облігаціями або кредити для малих і середніх підприємств можуть бути звільнені від оподаткування. Це

стимулює банки до активнішої участі у фінансуванні важливих соціально-економічних проектів. Ще однією важливою пільгою є можливість формування страхових резервів. Банки мають право частково відносити на витрати збитки від деяких операцій через формування страхових резервів, що є критично важливим для підтримки їхньої ліквідності та фінансової стійкості. Це дозволяє банкам зберігати капітал і продовжувати кредитування реального сектора економіки.

Пільги в оподаткуванні виконують важливу роль у регулюванні банківської діяльності. По-перше, вони забезпечують стабільність фінансової системи. У періоди економічної нестабільності, такі як війна або глобальні фінансові кризи, банки можуть стикатися з великими ризиками. Пільги допомагають їм зберегти капітал і підтримувати ліквідність, що є критично важливим для запобігання банкрутству та забезпечення виконання зобов'язань перед вкладниками. По-друге, пільги можуть стимулювати банки до активнішої участі у фінансуванні ключових секторів економіки. Наприклад, звільнення від оподаткування доходів від кредитування малих і середніх підприємств може спонукати банки до збільшення обсягів кредитування цих підприємств, що сприятиме їхньому розвитку та створенню нових робочих місць. Проте важливо зазначити, що надмірна залежність від державних пільг може призвести до спотворення ринкової конкуренції. Великі банки можуть отримати більше вигод від податкових пільг у порівнянні з меншими установами, що може призвести до нерівності на ринку. Крім того, банки можуть перекладати додатковий податок на своїх клієнтів, що призведе до підвищення процентних ставок за кредитами.

Пільги в оподаткуванні банків є складним інструментом регулювання, який може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Вони виконують важливу роль у підтримці фінансової стабільності та розвитку економіки країни. Однак необхідно знайти баланс між підтримкою банківської системи та забезпеченням справедливої конкуренції на ринку. Ефективне використання податкових пільг може сприяти розвитку економіки, але лише за умови прозорого і справедливого підходу до їх реалізації. Важливо постійно аналізувати ефективність цих пільг та їх вплив на ринок для забезпечення справедливої конкуренції та прозорості в

банківській сфері. У підсумку, правильне регулювання податкових пільг може стати важливим фактором для стабілізації та розвитку банківської системи України в умовах сучасних викликів.

Головною причиною подання судового позову є звільнення більшості банківських операцій від оподаткування. У розділі V «ПДВ» Закону від 03.04.1997 р. № 168/97-ВР, статтю 197 «Звільнені товари» було доповнено частиною другою відповідно до Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо збалансованості доходів бюджету у 2016 році» № 909-VIII від 24.12.2015 [7]:

197.12. Операції банків та інших фінансових установ із надання активів, отриманих унаслідок звернення стягнення на ці активи, звільняються від оподаткування. Пільга стосується частини вартості майна, придбаного власником для виконання зобов'язань за договором позики.

Також у розділі V статті 197 зазначено: «197.13. Звільняються від оподаткування банківські продукти, що реалізуються або передаються, а також зобов'язання за вкладками (депозитами)» [7].

Положення Закону № 3474-IX, передбачені в пункті 136.1-1 статті 136 Цивільного кодексу, визначають види доходів, які оподатковуються базовою ставкою 25 відсотків, зокрема:

- прибуток банків, що оподатковується відповідно до пункту 134.1 статті 134 ПКУ;
- прибуток, отриманий іноземною компанією, підконтрольною банку, згідно зі статтями 39-22 ПКУ;
- виконання положень пункту 57.1-1 статті 57 ПКУ щодо сплати відсотків банками [1].

Крім того, банки сплачують податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). ПДФО є одним із основних податків у країні, і його регулює розділ IV Податкового кодексу України. Ставка ПДФО є фіксованою і становить 18%. З початком агресії Росії в 2014 році та військових дій в Україні, базою оподаткування цих податків стала сума доходу із додатковою ставкою 1,5%.

Порядок нарахування, утримання та сплати ПДФО у 2024 році викладено у статті 168 ПКУ.

До кінця 2014 року системи оподаткування та бухгалтерського обліку в Україні та Німеччині мали значні відмінності. З початком 2015 року, після набуття чинності змін у податковому законодавстві, українська податкова система стала повністю базуватись на комерційному праві, хоча з деякими винятками. Комерційний облік, який вперше був впроваджений у 1999 році, значною мірою ґрунтується на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку.

Основою для нарахування податку на прибуток (аналогічного німецькому податку на компанії) є положення комерційного права. Відповідно до нього, платники податків з річним обсягом продажів понад 40 мільйонів гривень мають коригувати наступні показники для визначення комерційного результату:

- амортизацію;
- різні фінансові операції (наприклад, регулювання цін, зменшення процентної ставки на 30%, якщо кредити від небанківських установ перевищують капітал у 3,5 рази, що визначається як недостатність капіталу);
- постачання товарів із країн із низьким рівнем оподаткування — 30% (за винятком випадків, коли є звітність про трансфертні ціни);
- постачання товарів і послуг до та з Німеччини (включаючи, але не обмежуючись товариствами KG, OHG, GBR) — 30% (не застосовується, якщо можна узгодити міжнародні тарифи переказу).

Банківські податки демонструють складні взаємини між фінансовою сферою та державою. Україна та Німеччина мають різні фінансові системи, і порівняння податкових систем може показати суттєві відмінності від звичних норм. У таблиці 2.8 наведено порівняння основних ставок ключових податків, які сплачують банки.

Таблиця 2.8 – Основні податкові ставки

Податок	Україна	Німеччина
---------	---------	-----------

Податок на прибуток / корпоративний податок	Базова ставка для банків – 50%	Ставка може коливатися від 15% до 30%, залежно від обсягу прибутку та інших факторів
Податок на додану вартість	Базова ставка – 20%	Базова ставка ПДВ – 19%
Збір на солідарність	відсутній	5,5% від корпоративного податку
Торгівельний податок	відсутній	Ставка – 3,5%
Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)	18% бази оподаткування та 1,5% військового збору	Ставка податку змінюється залежно від податкового класу

Джерело: розроблено автором [25]

Найбільш помітною відмінністю є ставка податку на прибуток підприємств, оскільки 21 листопада 2023 року Верховна Рада України ухвалила Закон № 3474-IX «Про реформування податкового законодавства України щодо спеціального оподаткування банків та інших платників податків» [8]. Зокрема, щодо оподаткування прибутку банків встановлено:

- у 2023 році базову ставку податку на прибуток у розмірі 50% (включно з авансовими внесками до сплати відсотків), а з 2024 року та в наступні роки — базову ставку 25% (замість чинної ставки 18%);
- заборону врахування у 2023 році неоплачених податкових збитків минулих років шляхом зменшення податкової бази та можливості їх врахування, починаючи з 2024 року, до повного погашення.

У той час як у Німеччині ставка податку становить 15%, з додатковим корпоративним податком у розмірі 5,5% як на прибуток, так і на партнерські відносини.

Інші особливості податкових систем обох країн включають:

1. Звільнення певних видів банківської діяльності від корпоративного податку.
 - Україна: Податкове законодавство передбачає звільнення певних банківських операцій від оподаткування згідно зі статтею 140 Податкового кодексу України [1].
 - Німеччина: Спеціальні норми також дозволяють звільнення деяких

видів банківської діяльності від податку на прибуток у відповідності до розділу 8 параграфу 3 Німецького корпоративного податкового кодексу [11].

2. Характеристика ПДВ.

○ Україна: Система збору ПДВ функціонує аналогічно до практик ЄС, оподатковуючи додану вартість та кінцевого споживача. Банки є платниками ПДВ за різні види діяльності, зокрема кредитування, операції з платіжними картками та інші послуги, згідно зі статтею 184 Податкового кодексу України [1].

Операції банків та інших фінансових установ з надання активів, отриманих через звернення стягнення на ці активи, звільняються від оподаткування. Звільнення поширюється на ту частину вартості майна, яку власник придбав, сплачуючи зобов'язання за договором позики [7].

Також, відповідно до розділу V статті 197 Цивільного кодексу, зазначається: «197.13. Операції з банківськими продуктами, які передбачають їх продаж (передачу) або набуття депозитних зобов'язань (депозитів), не підлягають оподаткуванню» [7].

Загалом, українське законодавство щодо податку з продажу відповідає принципам, прийнятим в Європі, як було зазначено вище. Однак існують важливі відмінності:

- Онлайн-реєстрація для здійснення ПДВ-діяльності повинна відбуватись протягом 15 днів.

- При одночасному оформленні рахунків і онлайн-реєстрації перший платіж має бути здійснений на спеціальний рахунок без доступу, якщо не передбачено податковий кредит або так званий «овердрафт», що відповідає середньому значенню «ПДВ-платежу» за останні 12 місяців — у разі невиконання цього — платіж не буде зарахований.

- Податок на прибуток зараз є активним, хоча й із затримками, і в останні роки його повне сплату досягти вдалося рідко, або тільки з великими затримками.

- У середині 2015 року була введена нова система управління ПДВ, що значно покращило питання відшкодування ПДВ.

Для того, щоб мати можливість компенсувати податок на прибуток і ПДВ

до сплати, необхідно подати так званий податок з продажів — бухгалтерський документ у електронному вигляді для кожного продукту чи послуги, який потрібно внести до центральної бази даних компанією-постачальником. Однак реєстрація платника ПДВ все ще створює проблеми для деяких компаній, оскільки юридичні труднощі можуть завадити вимогам щодо податку на прибуток від отримувача послуг.

Німеччина: У Німеччині існує закон про ПДВ, який закріплений у § 1 статті 1 Закону про ПДВ (UStG) і має багато спільного з українським податковим законодавством. Доходи та інвестиції, як правило, оподатковуються згідно з § 1 UStG, але звільняються від ПДВ згідно з § 4 № 8 UStG.

1. Податок на підприємницьку діяльність

Німеччина: У Німеччині діє податок на підприємницьку діяльність (Gewerbesteuer), який визначається на основі оподаткованого доходу компанії, що включає доходи від банківської діяльності, такі як відсотки, комісії та інші джерела. Банки можуть враховувати певні витрати, як-от процентні платежі та інші операційні витрати, при розрахунку оподаткованого доходу [14].

Україна: В Україні податок на підприємницьку діяльність відсутній.

2. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)

Україна: В Україні податок на доходи фізичних осіб стягується з доходів, отриманих від банківських вкладів або іншої фінансової діяльності, відповідно до статті 167 Податкового кодексу України [1]. Податок може бути утриманий банком або сплачений фізичною особою безпосередньо. Окрім цього, фізична особа має сплатити спеціальний збір у розмірі 1,5%, що стосується всіх видів доходів, включаючи виплати та дивіденди.

Що стосується податку на заробітну плату, податкове зобов'язання лежить на компанії, яка повинна утримувати та сплачувати цей податок до податкової служби. Податок сплачується в день виплати або переказу заробітної плати з банку. Якщо заробітна плата не виплачується, підприємство зобов'язане сплатити податок до 20 числа наступного місяця.

Згідно з законодавством, іноземці вважаються податковими резидентами,

якщо вони мають місце проживання, соціально-економічну базу або перебувають в Україні більше 182 днів на рік. Завдяки угоді між Німеччиною та Україною про уникнення подвійного оподаткування (яка відповідає стандартам OECD), резиденти Німеччини та України не зобов'язані сплачувати український податок на доходи за перебування в Україні до 182 днів, за умови наявності трудових відносин у Німеччині. Навіть якщо перебування в Україні перевищує 182 дні, податок на доходи в Україні не сплачується, якщо особа залишається резидентом Німеччини, наприклад, через те, що сім'я продовжує жити в Німеччині.

Німеччина: Німеччина має індивідуальну систему оподаткування, яка включає податок із заробітної плати (Lohnsteuer), який утримується з доходу працівників. Lohnsteuer є важливою складовою податкової системи, і його стягнення здійснюється на рівні роботодавця, який утримує податок відповідно до податкових категорій та ставок, визначених Законодавством про податки (Einkommensteuergesetz) [18]. Система податку на доходи фізичних осіб у Німеччині є складною та добре регульованою, враховуючи різноманітні фактори доходу працівників та їх обставини.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВ У ВОЄННИЙ ЧАС

3.1. Проблеми, пов'язані з оподаткуванням банків під час воєнного стану

Система оподаткування банківських установ потребує наукового обґрунтування, адже досвід країн із ринковою економікою та існуючі методи податкового контролю не дозволяють робити висновки, спираючись на емпіричні дані. Необхідно вдосконалити законодавство, що регулює оподаткування банків та їх відносини з податковою системою. Недосконале та неефективно реалізоване законодавство сприяє ухиленню від сплати податків, що негативно впливає на розвиток банківської системи та економіки України загалом.

Банківська система виконує важливу функцію в економічній політиці країни, виступаючи ключовою ланкою економічних процесів. У цьому контексті детальне дослідження податкових режимів, особливостей оподаткування банківських установ і надання їм пільг є нагальною потребою. Чинні нормативно-правові акти у цій сфері частково застаріли й потребують перегляду та вдосконалення, враховуючи сучасні економічні умови. Вивчення цих питань повинно охоплювати не лише забезпечення стабільності та надійності банківської діяльності, але й аналіз її впливу на економічний розвиток країни.

У сучасних умовах розвиток банківської системи перебуває у кризовому стані й вимагає впровадження нових підходів до управління банківськими установами, а також розробки стратегій їхньої діяльності. Враховуючи зростання глобальних викликів і нові потреби суспільства, реформування системи оподаткування банків є необхідним кроком на шляху до економічного зростання. Однак запровадження нового податкового режиму ускладнюється низкою факторів, що робить актуальним вивчення правових основ діяльності

банківського сектору та пошук шляхів оптимізації податкового навантаження для покращення фінансових результатів банківських установ.

Банківські установи відіграють важливу роль у податковій системі, виконуючи функції посередників у податкових відносинах. Вони не лише є платниками податків, пов'язаними з бюджетами різних рівнів, а й забезпечують своєчасне і повне перерахування податкових надходжень до державної скарбниці. Крім того, банки здійснюють валютний та податковий контроль, надаючи інформацію про відкриття рахунків клієнтів, їхні фінансові операції та перерахування податків у визначені строки. Як основні інвестори економічного сектору, банківські установи сприяють зростанню кількості платників податків, створюють нові блага та підвищують ефективність бюджетної системи.

Разом із тим складна нормативно-правова база спричиняє дисбаланс у податковому навантаженні: деякі види банківської діяльності зазнають надмірного оподаткування, тоді як інші недостатньо регулюються. Це перешкоджає стабільному розвитку як банківських установ, так і економічної системи загалом.

Діяльність банків має специфічний характер і включає кілька основних напрямів:

- проведення розрахунків між клієнтами;
- забезпечення внесення коштів клієнтами;
- надання кредитів.

Вітчизняні експерти виділяють два підходи до оподаткування банківських установ. Згідно з першим, банки мають оподатковуватися за підвищеною ставкою порівняно з іншими комерційними структурами, оскільки вони виступають фінансовими посередниками, які не створюють матеріального продукту, але отримують значні прибутки. Другий підхід визначає банки як продукт фінансової діяльності, що відображає середній економічний стан країни, і передбачає оподаткування за стандартними ставками.

У такому разі економічна активність знизиться [2].

Незалежно від джерела фінансування, витрати банківських установ по суті є податками. Однак вартість банківських продуктів формується за рахунок процентних ставок і операційних витрат. Зниження податкового навантаження має стимулювати зростання попиту на банківські послуги, зменшення вартості банківських продуктів, скорочення витрат клієнтів і, відповідно, підвищення рівня економічної активності [3].

На сучасному етапі основними проблемами, що стримують розвиток української банківської системи, є уповільнення економічного зростання, девальвація гривні та військові дії на території країни. Це спричинило неефективне управління та зниження якості кредитних портфелів у державних банках. Зростання заборгованості змушує банківські установи створювати резерви для забезпечення операційної діяльності, що негативно позначається на рівні інвестицій у банківський сектор.

Попри позитивні зрушення, викликані податковою реформою, банківські установи все ще мають можливості для ухилення від сплати податків та інших обов'язкових платежів. Для вдосконалення системи оподаткування банків необхідно вживати заходів, спрямованих на стимулювання ефективного податкового законодавства. Це передбачає створення відповідних макроекономічних умов, які сприятимуть формуванню стійкої та конкурентоспроможної банківської системи. У довгостроковій перспективі така система стане привабливим інструментом для інвесторів і сприятиме підвищенню рівня національної економіки.

При цьому податкове планування банківських установ не повинно підривати їх фінансову стабільність і надійність.

Для вдосконалення системи оподаткування банківських установ важливо визначити оптимальний рівень податкового навантаження. Наприклад, податкове навантаження на прибуток банківської установи формується залежно від ставки податку на прибуток, який розраховується як різниця між доходами та витратами. Держава повинна запровадити модель, що дозволить банкам оцінювати ефективність свого податкового менеджменту, а також забезпечуватиме

моніторинг і контроль з боку держави за діяльністю банків, які потребують підвищеного рівня нагляду. Така модель допоможе досягти балансу між інтересами держави та банківських установ як платників податків [4].

Отже, аналізуючи систему оподаткування банківських установ, можна зробити висновок, що в ній існують проблеми, які стримують розвиток банківського сектору. Податки мають потенціал для трансформації банківської діяльності, спрямовуючи банківські інвестиції у продуктивні сектори економіки, а не у спекулятивні інструменти.

Для покращення системи оподаткування необхідно впровадити більш ефективний підхід, який стимулюватиме банки збільшувати свої інвестиції у виробничі сектори економіки. Це сприятиме зростанню доходів банків і, відповідно, збільшенню оподаткованого прибутку. Такий підхід дозволить підвищити стабільність і ефективність як банківського сектору, так і економіки загалом.

Основними викликами української податкової системи є значне податкове навантаження на бізнес, високі прямі витрати платників податків, а також дотримання податкового законодавства з боку податкових органів. Особливо гостро постає проблема відшкодування ПДВ, оскільки його незаконне повернення створило умови для певних злочинних схем. Значна частина випадків шахрайства з ПДВ здійснюється компаніями, які не зазначені у податковій звітності.

Ситуація ускладнюється активною діяльністю суб'єктів тіньової економіки, які використовують ПДВ як основу своєї діяльності. Вони розробляють складні схеми штучного завищення цін на товари та незаконного застосування подвійного оподаткування експорту.

Платники податків у цих країнах вважають головним досягненням податкових органів впровадження ефективного податкового адміністрування, що значно покращило взаємодію з податковими службами, скоротило бюрократичні процедури та зменшило витрати, пов'язані зі сплатою податків. Останнім часом багато європейських країн почали активно впроваджувати подібні підходи до податкових платежів.

Податок на доходи фізичних осіб залишається недостатньо реформованим. Одним із ключових індикаторів цього є його значна частка у структурі ВВП та зведеного бюджету. За статистичними даними останнього десятиліття, основна частина надходжень до бюджету України формується саме за рахунок ПДФО. Міжнародний досвід свідчить, що цей податок може бути ефективним інструментом для стимулювання інвестиційної активності та прискорення економічного розвитку.

Для сприяння економічному зростанню доцільно застосовувати податкову політику, спрямовану на розвиток, зокрема:

- передбачувану амортизацію;
- вирахування з оподаткованого доходу;
- інвестиційні витрати (чим вищий пріоритет проекту, тим вищий відсоток інвестицій);
- податкові кредити;
- відрахування витрат на дослідження та розробки;
- спеціальні податкові пільги для підприємств як економічного, так і неекономічного секторів.

Особливість такого підходу полягає в тому, що держава цілеспрямовано залишає підприємцям частину доходу, за умови спрямування зекономлених коштів на інвестиції. Прямі державні субсидії є вигіднішою альтернативою дорогим кредитним ресурсам для аналогічних цілей. Ефективне податкове стимулювання базується на принципі: компанія отримує державну підтримку лише після фактичного здійснення інвестицій.

Варто зазначити, що податкова реформа не завжди передбачає зростання податкового навантаження. Існує певний рівень, після якого підвищення ставок і тарифів може мати протилежний ефект, спричиняючи зменшення надходжень до бюджету.

3.2. Перспективи розвитку податкового законодавства щодо банківської сфери

Податкова система, крім функції наповнення дохідної частини бюджету, впливає на розвиток економіки та є інструментом перерозподілу коштів, забезпечення функціонування соціальної сфери. Проблема побудови та модернізації ефективної податкової системи є однією з найактуальніших у процесі становлення ринкових відносин в Україні та інтеграції української економіки у світовий ринок. Оскільки податкові системи різних країн виникли під впливом різних економічних, політичних і соціальних умов, це пояснює їх специфіку і, в свою чергу, зумовлює те, що в різних країнах відбувається постійний пошук взаємооптимальних рішень у цій сфері оподаткування. Основне протиріччя у формуванні податкових систем полягає в невідповідності між потребою в податкових надходженнях і можливістю їх отримання[45].

Сучасна українська податкова система суттєво поступається за рівнем розвитку та ефективності багатьом розвиненим країнам. Це особливо помітно на тлі масштабів тіньової економіки в Україні порівняно з іншими державами. Враховуючи слабку залежність між рівнем податкового навантаження та обсягом нелегальної зайнятості, можна дійти висновку, що вдосконалення податкової системи повинно орієнтуватися насамперед на якісні аспекти, а не лише на кількісні показники.

Підвищення ефективності системи оподаткування є ключовим фактором для досягнення прозорості, справедливості та результативності. Зокрема, важливе значення мають якісні чинники, такі як спрощення та доступність податкового законодавства, а також ефективне адміністрування, що здатне істотно підвищити рівень податкової дисципліни серед громадян і підприємств.

Поліпшення податкової системи може включати спрощення нормативних правил і процедур, зниження податкового навантаження, посилення контролю за дотриманням податкового законодавства, оптимізацію податкового

адміністрування та впровадження дієвих антикорупційних заходів. Реалізація таких змін сприятиме зростанню податкових надходжень, скороченню тіньового сектору економіки та підвищенню рівня довіри до податкової системи.

Оподаткування банківської діяльності є ключовим інструментом економічної політики, що впливає на стабільність і розвиток фінансового сектору. Рациональний підхід до податкового регулювання банків може не лише забезпечити стабільність банківської системи, але й сприяти наповненню державного бюджету. В умовах сучасних економічних викликів Україна потребує вдосконалення механізмів оподаткування банків, щоб підвищити ефективність їхньої діяльності та зміцнити національну економіку.

Наразі система податкового регулювання банківської діяльності в Україні охоплює кілька ключових податків: податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість окремих фінансових послуг, акцизи та інші збори. Основними проблемами цієї системи є складність адміністрування, низька прозорість, високі податкові ставки та недостатній рівень інвестицій у виробничі сектори економіки. Окрім врахування зарубіжного досвіду, необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на оптимізацію податкової системи, зокрема:

1. Реформування та оптимізація податкових ставок. Одним із пріоритетних напрямів є перегляд податкових ставок у банківському секторі. Поточна ставка податку на прибуток банків в Україні становить 50%, що є однією з найнижчих у Східній Європі. З огляду на зростання витрат на адміністрування податків та потребу збільшення бюджетних доходів, можливе поступове підвищення ставки до середньоєвропейського рівня. Це дозволило б отримати додаткові бюджетні надходження для фінансування соціальних програм та інфраструктурних проєктів. Водночас критично важливо дотримати баланс, щоб уникнути надмірного податкового тиску на банки, який міг би негативно позначитися на їхній конкурентоспроможності та інвестиційній привабливості.

2. Підвищення ефективності податкового адміністрування є важливим етапом на шляху до оптимізації податкової системи. Спрощення процедур подання податкової звітності, впровадження автоматизованих систем обробки

даних та використання електронних документів дозволить знизити витрати банків на адміністрування, підвищити точність і швидкість обробки податкової інформації. Такі кроки сприятимуть зменшенню ризиків помилок і зловживань, водночас забезпечуючи підзвітність і контроль за податковою діяльністю. Це також допоможе зменшити можливості для ухилення від сплати податків і підвищити ефективність податкової системи загалом [16, с. 107].

3. Запровадження спеціальних режимів оподаткування для банків, які фінансують стратегічні проекти та перспективні галузі економіки, може стати додатковим стимулом для інвестицій у розвиток країни. Наприклад, звільнення від податку на прибуток для банків, що підтримують проекти у сферах відновлюваної енергетики, інфраструктури або ІТ-технологій, може сприяти залученню додаткових ресурсів у ці ключові напрямки. Такі заходи не лише стимулюватимуть створення сильних фінансових інституцій, але й сприятимуть інноваціям та технологічному розвитку. Окрім того, доцільно розглянути можливість запровадження тимчасових податкових пільг для проектів із позитивним соціально-економічним ефектом, що допоможе забезпечити стабільний розвиток банківського сектора та економіки загалом.

4. Прозорість оподаткування є важливим чинником для підвищення довіри банків та інвесторів. Розкриття інформації про податкові зобов'язання, чітке пояснення принципів оподаткування, а також регулярний діалог із представниками банківського сектору сприятимуть удосконаленню податкового законодавства і боротьбі з корупцією. Відкритість системи дозволить банкам більш ефективно планувати свою діяльність, зменшить невизначеність, пов'язану з податками, і покращить прогнозування фінансових операцій. Крім того, прозорість відіграватиме ключову роль у публічному обговоренні податкових питань, підвищуючи підзвітність державних органів і рівень довіри до податкової системи.

5. Ефективний податковий контроль є ключовим елементом податкового адміністрування. Його вдосконалення включає впровадження автоматизованих систем фінансової звітності, посилення вимог до її складання, а також проведення

регулярних перевірок банківських установ. Такі заходи дозволять оперативно виявляти та запобігати податковим порушенням. Використання автоматизованих систем сприятиме зниженню кількості податкових злочинів і забезпечить стабільний приріст податкових надходжень до бюджету. Прозорість і контроль податкових операцій додатково зміцнять довіру до податкових органів та підвищать ефективність їхньої роботи [5].

6. Підтримка малих і середніх банків є важливим напрямом для розвитку банківського сектору та забезпечення його стабільності. Надання податкових пільг для цих банків, наприклад, зниження ставок податку на прибуток чи звільнення від окремих видів податків, сприятиме їхньому зростанню і посиленню конкуренції на фінансовому ринку. Такі заходи зменшать податкове навантаження на малі банки, сприяючи їхній фінансовій стійкості, а також створять умови для розширення доступу до банківських послуг для населення та бізнесу. Крім того, підтримка малих і середніх банків дозволить диверсифікувати фінансові ресурси по країні та стимулювати економічний добробут регіонів.

7. Гармонізація податкового законодавства з міжнародними стандартами, такими як BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), є необхідною умовою для підвищення податкової ефективності та залучення іноземних інвестицій. Запровадження правил трансфертного ціноутворення, обміну інформацією з податковими органами інших країн та дотримання міжнародних стандартів звітності сприятиме інтеграції України у глобальну економіку. Це зменшить можливості для ухилення від сплати податків і забезпечить справедливий розподіл податкового навантаження. Дотримання міжнародних норм також підвищить довіру міжнародних інвесторів до української банківської системи, створить прозорі та передбачувані умови оподаткування, що є важливим для довгострокового економічного зростання.

8. З огляду на глобальні тенденції у сфері екологічної безпеки, Україна може впровадити податкові пільги для банків, які фінансують екологічно спрямовані та енергоефективні проекти. Це може передбачати звільнення від податків для банків, що інвестують у розвиток енергоефективних технологій,

екологічно чисте будівництво або транспортні проекти з низьким рівнем викидів. Наприклад, податкові пільги або спеціальні кредити для банків, що підтримують ініціативи зі зменшення викидів парникових газів, сприятимуть розвитку сталих екологічних проектів і підвищенню рівня екологічної відповідальності банків.

9. Запровадження податкових пільг для банків, що працюють у регіонах із низьким рівнем фінансових послуг, може стати інструментом збільшення податкових надходжень. Зокрема, звільнення від оподаткування банків, які відкривають відділення у сільських чи віддалених районах, сприятиме розвитку фінансової інфраструктури. Це дозволить зменшити рівень фінансової ізоляції населення, стимулювати економічний і соціальний розвиток таких регіонів. Крім того, розширення банківської мережі в цих районах забезпечить підприємцям кращий доступ до кредитних та фінансових ресурсів, що позитивно вплине на розвиток малого й середнього бізнесу [24, с. 147].

10. Підвищення ефективності адміністрування податків є важливим фактором сталого економічного зростання. Це передбачає створення справедливої системи розподілу податкових надходжень, моніторинг їх використання, а також контроль діяльності державних установ. Раціональне використання податкових ресурсів сприятиме підвищенню довіри платників податків та поліпшенню якості державних послуг. Крім того, прозоре та ефективне управління податковими коштами стане додатковим стимулом для залучення інвестицій, оскільки інвестори матимуть впевненість у доцільності та ефективності використання фінансових ресурсів.

11. Сучасний банківський сектор динамічно розвивається та активно впроваджує новітні технології. Для стимулювання інновацій у банківській сфері необхідно вдосконалити податкову політику, орієнтовану на підтримку інноваційних рішень. Це може включати надання податкових пільг банкам, які інвестують у фінтех-стартапи, технології блокчейн та інші передові розробки. Такий підхід сприятиме технологічному розвитку банківського сектору, підвищенню його конкурентоспроможності на міжнародному рівні та ефективності банківських послуг. Інновації також забезпечать покращення

клієнтського досвіду, підвищення безпеки фінансових операцій та оптимізацію процесів у банківській діяльності.

12. Національний банк України відіграє центральну роль у регулюванні банківського сектору. Для підвищення ефективності оподаткування необхідно розширити функції НБУ у цьому напрямку. Це може передбачати розробку пропозицій щодо удосконалення податкової політики для банків, аналітичний супровід податкових процесів та моніторинг податкових надходжень. Розширення повноважень НБУ дозволить узгодити податкову політику з довгостроковими цілями розвитку банківської системи. Співпраця НБУ з податковими органами в обміні інформацією та координація моніторингових заходів сприятиме виявленню податкових порушень і запобіганню їм. Крім того, НБУ може відігравати важливу роль у підготовці кадрів для банківського сектору та податкових органів, що підвищить загальну якість податкового адміністрування [35, с. 267].

13. Для забезпечення більшої податкової ефективності банківської діяльності необхідно вдосконалити механізми моніторингу та контролю. Це включає регулярні перевірки банківських установ, посилення вимог до фінансової звітності та впровадження сучасних інструментів податкової ідентифікації. Наприклад, використання систем моніторингу фінансових операцій дозволить оперативно виявляти схеми ухилення від сплати податків, підвищуючи рівень збирання податкових надходжень. Додатково, застосування санкцій за порушення податкового законодавства, таких як штрафи або відкликання ліцензії, створить додаткові стимули для дотримання правил та забезпечить прозорість у банківському секторі.

14. Прозорість і доступність податкової інформації є важливими складовими ефективного адміністрування податків. Відкритість даних підвищує довіру до податкової системи та знижує ризики корупції. Наприклад, оприлюднення річних звітів про податкові надходження в банківському секторі та аналіз ефективності впроваджених податкових заходів забезпечить громадськість важливою інформацією й сприятиме підзвітності податкових органів. Також доцільно створити платформи для обговорення податкових питань між

банківськими установами, державою та громадськістю, що дозволить виробляти збалансовану податкову політику [6, с. 65].

Вдосконалення податкового законодавства, що регулює банківську діяльність, є важливим кроком для стимулювання розвитку банківського сектору в Україні. Впровадження нових податкових ініціатив, таких як банківський податок, податок на фінансову діяльність і податкові пільги для інвестицій у матеріальні активи, сприятиме зміцненню фінансової системи та стабільному наповненню державного бюджету. Використання електронних систем для подання податкової звітності та гармонізація податкового законодавства із міжнародними стандартами допоможуть оптимізувати адміністрування податків і зменшити можливості для ухилення від їх сплати.

Також необхідно вдосконалити механізми контролю й нагляду за дотриманням податкового законодавства, підвищити точність і доступність інформації щодо податків, а також сприяти сталому екологічному розвитку та розширенню фінансової інклюзії. Реалізація цих заходів підвищить стабільність банківської системи, зміцнить її стійкість та сприятиме створенню сприятливих умов для економічного зростання. Окрім того, варто заохочувати інновації в банківському секторі, розробляти сучасні підходи до оподаткування банків і проводити регулярні консультації з представниками галузі. Усі ці ініціативи сприятимуть формуванню в Україні сучасної, ефективної та прозорої системи оподаткування банківської діяльності, яка відповідатиме викликам часу та потребам національної економіки.

Підсумовуючи, можна констатувати, що найважливішими напрямками вдосконалення чинної системи оподаткування мають бути: помірне зниження та справедливий розподіл податкового навантаження між платниками податків за видами діяльності; посилити ефективність фіскального контролю за рівнем собівартості продукції; створення умов для активізації інвестиційно-інноваційних процесів у пріоритетних галузях економіки; забезпечити контроль за формуванням та використанням мобілізованих коштів шляхом застосування податкових пільг; мінімізувати витрати на адміністрування податків; а також

оптимізація різних податкових ставок та приведення їх у відповідність до європейських стандартів[4].

Тому основним завданням податкової політики національної економіки можна назвати практичне впровадження зарубіжного досвіду, що має сприяти якнайшвидшому переходу до нової податкової системи. Вона має бути стабільною, ефективною та базуватися на комплексному поєднанні найпередовіших методів і позитивних елементів, взятих із податкових систем інших країн, що сприятиме посиленню соціальної складової податкової системи в Україні.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити кілька ключових висновків, які відображають основні теоретичні та практичні аспекти оподаткування банківської сфери, особливо у контексті сучасних викликів, пов'язаних із воєнним станом.

Розгляд теоретичних засад оподаткування банків дозволив з'ясувати, що банки є важливими суб'єктами економічної системи, які водночас виступають платниками податків та інструментом реалізації державної податкової політики. Аналіз нормативно-правового регламентування показав, що оподаткування банків в Україні здійснюється на підставі таких основних актів, як Податковий кодекс України, Закон України "Про банки і банківську діяльність" та інших нормативно-правових документів, які визначають порядок оподаткування прибутку, ПДВ, а також особливості застосування податкових пільг.

Окрему увагу було приділено науковим підходам до вивчення оподаткування банків. У сучасних дослідженнях значна увага зосереджена на проблемах гармонізації податкової політики з банківською діяльністю, оптимізації податкового навантаження, а також аналізу впливу податків на фінансову стійкість банків. Водночас наявна наукова база вказує на необхідність подальшого дослідження в умовах динамічних змін економічного середовища.

Дослідження АТ "Ощадбанк" як прикладу реалізації податкової політики у воєнний час дозволило зробити кілька важливих висновків. По-перше, банк продовжує виконувати свої податкові зобов'язання, що свідчить про його стійкість і адаптивність у складних умовах. По-друге, аналіз оподаткування прибутку показав, що податки суттєво впливають на фінансові результати банку. Підвищення податкового навантаження може стримувати розвиток банківської діяльності, зменшуючи можливості для інвестицій і кредитування економіки.

Важливою складовою є податкові пільги, які відіграють роль механізму підтримки банківської сфери в умовах кризи. Наприклад, запровадження

тимчасових податкових стимулів сприяє зменшенню фінансового навантаження на банки, дозволяючи їм більш ефективно виконувати свої функції у підтримці економіки. Водночас необхідно оцінювати ефективність таких пільг та уникати зловживань.

Серед основних проблем, пов'язаних із оподаткуванням банків у воєнний час, можна виділити:

- нестабільність податкового законодавства, що ускладнює планування банківської діяльності;
- збільшення податкового навантаження на фоні зменшення доходності банків;
- недостатню адаптацію нормативно-правової бази до умов воєнного стану.

Разом із цим перспективи розвитку податкового законодавства включають створення більш гнучких механізмів оподаткування, які враховуватимуть специфіку роботи банків у кризових умовах. Реформування податкової системи має передбачати запровадження інструментів, що сприятимуть фінансовій стабільності банків, таких як пільги для банків, які активно кредитують пріоритетні галузі економіки, або механізми відстрочення податкових платежів.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що ефективна податкова політика щодо банківської сфери є ключовою умовою забезпечення її стійкості у складних економічних умовах. Збалансоване поєднання податкового навантаження та стимулів сприятиме не лише розвитку банківської системи, але й економіки України в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко В.З., Радова В. Моніторинг фінансової стабільності банківської системи України. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 2 (19). С.321-330.
2. Кміть В.М., Савоцька М.Я. Напрями вдосконалення системи оподаткування діяльності банківських установ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. Вип. 33. - С. 104-110. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2018/33-2018/16.pdf>
3. Центральний банк та грошово-кредитна політика : підручник / [А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін]; за ред. д-ра екон. наук, А. М. Мороза і канд. екон. наук М. Ф. Пуховкіної. – К.: КНЕУ, 2005. – 556 с
4. Савлук М. І. Гроші та кредит / за ред. М. І. Савлука. К. : КНЕУ, 2001. 599 с.
5. Варналій З.С. Фінансові інститути підтримки конкурентоспроможності економіки України. *Національна безпека і оборона*. 2016. № 1–2. С. 40–49.
6. Волохов В.І., Дудін С.А., Ковалів В.М. Практичні аспекти оподаткування банківської діяльності. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_3_3/153-157.pdf
7. 95% прибутку банківської системи за 2022 рік заробили банки в "топ-10". URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/02/28/697527/>
8. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Ключко Л. А. Інновації у сфері банківського бізнесу. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2019. № 2. С. 109–128..
10. Маршук Л.М., Бурлака М.О. Фінансова система України в умовах війни. Випуск 44. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1800>

11. Стояненко І.В., Грабовська Н.В. Особливості оподаткування бізнесу в Україні в умовах воєнного стану. 2022. С. 200–203. URL: <https://cutt.ly/nZPoFC4>
12. Д'яконова І. І., Мордань Є. Ю. Дослідження оцінки рівня фінансової стабільності як складового елементу механізму державного регулювання банківської системи. *Бізнес Інформ*. 2015. № 1. С. 302–306.
13. Ключко Л. А. Грошово-кредитне регулювання в умовах макроекономічної нестабільності. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 107–119.
14. Фінанси: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни (для студентів спеціальності «Фінанси і кредит»). 2-ге видання (зі змінами та доповненнями) – О.Р. Романенко, Л.П. Даниленко, Л.П. Гладченко, А.А. Славкова. — К.: КНЕУ, 2013. – 134 с.
15. Опарін В.М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): Монографія. – К.: КНЕУ, 2008. – 240 с.
16. Походзіло Ю. М. Становлення податкової функції держави на українських землях у часи Київської Русі та феодальної роздробленості XII–XIV ст. *Право та інновації*. 2017. № 4 (20). С. 69-74.
17. Фінансове право : навчальний посібник / М. Г. Волощук, Т. О. Карабін, М. В. Менджул. Вид. 3-тє, допов. та перероб. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2017. 244 с.
18. Суторміна В. М., Дегтярьова. Н. В. Фінансовий ринок. К.: КНЕУ, 2008. 176 с.
19. Донченко Т. В., Олійник А. В. Етапи становлення податкової системи України в контексті розвитку цифрової економіки. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. № 1. С. 45-62.
20. Цимбал П. В. Податки, податкова система України, податкова злочинність: історія, теорія, практика : монографія. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2007. 320 с.
21. Ярошенко Ф. О., Павленко В. Л. Історія податків та оподаткування в Україні : навч. посіб. Ірпінь : Академія ДПС України, 2002. 240 с.

22. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення. — К.: Знання-Прес, 2014. — 454 с.
23. Чижикова Т. В. Податок на доходи фізичних осіб: наукові постулати та практичні аспекти функціонування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6. С. 103–106.
24. Податковий кодекс України : Закон від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
25. Про бухгалтерський облік від 16.01.2020 № 466-IX URL: <https://ibuhgalter.net/ru/tax-codex/60>
26. Податкова система: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц./ [В.К.Хлівний, О.М.Тимченко, Ю.В.Сибірянська, А.В.Пислиця та ін.]; кер. авт..кол. В.К.Хлівний. — К.:КНЕУ, 2014. — 372 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/32613422.pdf>
27. Паєнтко Т.В. Прибуткове оподаткування та напрями його оптимізації в Україні : Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Т.В. Паєнтко ; Нац. акад. держ. податк. служби України. — Ірпінь, 2006. — 19 с. — укр. <http://irbis-nbuv.gov.ua/aref/20081124036705>
28. Податкова система та шляхи її реформування: Навч. посібник.- К.: Парламентське вид-во, 2013.-216с.
29. Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика: Навч. Посіб. / А.В. Головач, В.Б. Захожай, Н.А. Головач. — К.: КНЕУ, 2013. — 333с.
30. Ціна держави — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://costua.com/budget/revenue/#1>.
31. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2021 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID.
32. Подзега О.П. Порядок здійснення податкових розрахунків з податку на прибуток підприємств. *Економічний форум*. 2018. №2. С. 16-19.

33. Робота Державної податкової служби в 2019-2020: експертний висновок URL: <https://appu.org.ua/main-news/roбота-derzhavno%D1%97-podatkov%D1%97-sluzhbi-v-2019-2020-ekspertnij-visnovok/>.
34. Сидорович О. Функції і принципи оподаткування в контексті інституціонального ракурсу дослідження. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17. С. 731—738.
35. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
36. Звітність щодо виконання Державного бюджету України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>.
37. Морозова А., Руденко Є. Вплив податку на додану вартість на формування доходів Державного бюджету України. *Економіка та держава*. 2014. № 8. С. 42—46.
38. Вдовиченко А.М., Козоріз Л.О., Паскалова А.Г., Пірникоза П.В., Серебрянський Д.М., Сибірянська Ю.В., Стадник М.В. Податки і збори: сучасні тенденції та перспективи. Київ: "ФОП Лопатіна О.О.". 2019. 392 с.
39. Карпишин Ю.В., Сус Л.В. Податкові механізми регулювання діяльності агрохолдингів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2019. № 2. С. 209—217. URL: <https://doi.org/10.32983/2222&4459&2019&2&209&217>
40. Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2008. 552 с.
41. Черкасова С. Регулювання діяльності банків на вітчизняному ринку цінних паперів. *Економіка та суспільство*, 2023. Вип. 52. URL:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-93>
42. Податкова система: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц./ [В.К.Хлівний, О.М.Тимченко, Ю.В.Сибірянська, А.В.Пислиця та ін.]; кер. авт..кол. В.К.Хлівний. – К.:КНЕУ, 2014. – 372 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/32613422.pdf>

43. Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика: Навч. Посіб. / А.В. Головач, В.Б. Захожай, Н.А. Головач. – К.: КНЕУ, 2013. – 333с.

44. Гура О.Л., Крижановський О.О. Проблеми та перспективи функціонування банківської системи України. *Ефективна економіка*. 2020. №5. С. 24-29.

45. Дзюблюк О. В. Банківська система України : становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія / О. В. Дзюблюк, Б. П. Адамик, Г. Р. Балянт [та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : Астон, 2012. 358 с.

46. Ділова репутація банків: цифрові виклики та управління : монографія / Л.В. Кузнєцова, Л.В. Жердецька, В.В. Коваленко та ін. ; за ред. Л.В. Кузнєцової. Харків : Діса Плюс, 2020. 327 с.

47. Коваленко В.З., Радова В. Моніторинг фінансової стабільності банківської системи України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 2 (19). С.321-330.

48. Мельник В.М., Колесник О.О. Теоретичні аспекти дослідження сутності антикризового менеджменту банківських установ. *Проблеми перспективи економіки та управління*. 2019. №4. 334-341.

49. Мельник В.М., Житар М.О. Банківська система України у функціонуванні фінансового ринку. *Проблеми економіки*. 2020. №1. С. 257-266.

50. Сисосико І.А., Карлока Л.О. Аналіз основних фінансових показників діяльності банків України. *Підприємництво та інновації*. 2022. Вип. 23. С.132-137.

51. Татарин Н.Б., Половко Д.М. Фінансовий ринок України: аналіз сучасного стану, загрози, проблеми та перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 83. № 4. С. 78-88.